

NAZARBAYEV
UNIVERSITY

SOCIAL
DEVELOPMENT FUND

access

IELTS

**тестіне дайындалуға арналған
нұсқаулық пен практикалық тесттер**

**IELTS тестіне дайындалуға арналған нұсқаулық пен
практикалық тесттер**

Нұр-Сұлтан қаласы,
2021ж.

ӘОЖ 80/81
КБЖ 81.2
Қ77

Нұсқаулықты баспаға әзірлеген:

Жоба жетекшісі: Құрманбай Г., Назарбаев Университетінің профессоры,
Рухани жаңғыру мәдени орталығының директоры

Жоба үйлестірушісі: Каламбаева Г., Назарбаев Университетінің Рухани
жаңғыру мәдени орталығының аға менеджері.

Құрастырушы: Тілеубек Т., Назарбаев Университетінің түлегі.

Рецензент: Дүйсебекова Ж., PhD, Сулейман Демирель университеті,
Мультидисциплинарлық білім беру орталығының директоры.

**Қ77 IELTS тестіне дайындалуға арналған нұсқаулық пен практикалық
тесттер. – Нұр-Сұлтан: «Qaccess» әлеуметтік жобасы, – 2021ж. – 90
бет.**

ISBN 978-601-08-1423-3

Нұсқаулық Назарбаев Университетінің КҚ «Әлеуметтік даму қоры» #SDFGRANTS2020 грантының шеңберінде «Qaccess» әлеуметтік жобасы аясында әзірленген. «Qaccess» жобасы қазақ тілінде білім алатын мектеп оқушыларына, қазақ тілінде сөйлейтін жастарға соның ішінде ауыл жастарына арналған ағылшын тілінің IELTS, TOEFL халықаралық емтихандары туралы анықтама беретін оқу құралдарын және дайындық материалдарын жасауды көздеген әлеуметтік жоба.

Қазақ тілінде білім алған және оқитын оқушылар мен студенттерді IELTS емтиханына дайындалуына арналған нұсқаулық. Нұсқаулық пен қатар бұл кітап IELTS емтиханына дайындалуға арналған практикалық тесттерді қамтиды. Сонымен қатар нұсқаулықта IELTS емтиханның анықтамасы беріліп, әр модульді қарастырып олардың сұрақтарының түрлерін сипаттайды.

ӘОЖ 80/81
КБЖ 81.2
Қ77

ISBN 978-601-08-1423-3

© «Qaccess» әлеуметтік жобасы, 2021

Мазмұны

Кіріспе.....	5
IELTS Listening (Тыңдалымға) дайындалу.....	9
Academic Reading (Академиялық Оқылымға) дайындалу.....	16
IELTS Speaking (Айтылымға) дайындалу	40
IELTS Writing (Жазылымға) дайындалу.....	48
PRACTICE TEST (ПРАКТИКАЛЫҚ ТЕСТ).....	69
ANSWER KEY (ЖАУАП ПАРАҒЫ)	86
IELTS тестінің жауап парағының үлгісі.....	88

КІРІСПЕ

IELTS тесті дегеніміз не?

The International English Language Testing System (IELTS) – ағылшын тілі қарым-қатынас тілі ретінде қолданылатын жерде оқығысы немесе жұмыс істегісі келетін адамдардың тіл білу деңгейін өлшейтін тест¹

IELTS тесті 4 модульден тұрады: Listening (Тыңдалым), Reading (Оқылым), Writing (Жазылым) және Speaking (Айтылым).

IELTS тестін қалай тапсыруға болады?

IELTS тестін екі жолмен тапсыруға болады:²

1) Жазбаша түрде – ол тест тапсыратын орталықта өтеді. Тест тапсырушы Listening, Reading, және Writing бөлімдерін сұрақ парақшасының көмегімен және жауап парақшасын толтыру арқылы тапсырады, ал Speaking бөлімін емтихан алушымен бетпе-бет сөйлесу арқылы тапсырады.

2) Компьютер арқылы – ол тест тапсыратын орталықта өтеді. Тест тапсырушы Listening, Reading, және Writing бөлімдерін компьютер арқылы тапсырады, ал Speaking бөлімін емтихан алушымен бетпе-бет сөйлесу арқылы тапсырады.

IELTS тестінің 2 модулі бар³

Academic (Академиялық)	General Training (Жалпы)
Ағылшын тілінде оқытатын жоғары оқу орындарына түсу үшін немесе жұмысқа тұру үшін тапсырылады	Кәсіби немесе оқыту бағдарламаларын (жоғары оқу деңгейінде емес), орта мектепке түсу және иммиграция мақсаты үшін тапсырылады
Listening (Тыңдалым)	
4 бөлім, 40 сұрақтар 40 мин – сұрақтарды тыңдау мен жауап беру 30 минут + жауаптарды жауап парақшасына көшіру 10 минут	

1. “IELTS introduction”, Accessed January 29, 2021, <https://www.ielts.org/what-is-ielts/ielts-introduction>.

2. <https://www.ielts.org/about-ielts/ways-to-take-ielts>

3. Cambridge IELTS 7 With Answers Official Examination Papers From University of Cambridge ESOL Examinations (Cambridge University Press, 2009), 4.

<p>Academic Reading (Академиялық оқылым)</p> <p>3 бөлім, 40 сұрақтар 60 минут</p>	<p>General Training Reading (Оқылым жалпы түрі)</p> <p>3 бөлім, 40 сұрақтар 60 минут</p>
<p>Academic Writing (Академиялық жазылым)</p> <p>2 тапсырма 60 минут</p>	<p>General Training Writing (Жазылым Жалпы түрі)</p> <p>2 тапсырма 60 минут</p>
<p>Speaking (Айтылым)</p> <p>3 бөлім 11–14 минут</p>	

Осы кітапша IELTS тестінің Academic (Академиялық) модулін тапсырғысы келетіндерге арналған. IELTS Academic модулін ағылшын тілінде сабақ беретін жоғарғы оқу орындарында оқығысы келетін студенттер тапсырады.¹

Listening (Тыңдалым)²

Осы модуль 4 бөлім, ал әр бөлім 10 сұрақтардан тұрады. Модульдегі аудио шамамен 30 минутты қамтиды.

Бірінші бөлім екі адамның арасындағы әңгімеден, ал екінші бөлім монологтан тұрады. Үшінші бөлімде екі–төрт адамдар арасындағы әңгімеден тұратын, ал соңғы бөлімде монологтан тұратын аудио ойнатылады.

Тест кезінде аудио бір рет ғана ойнатылады және сұрақтарға аудионы тыңдап отырып, жауап беру қажет. Сұрақтарды оқып алу мен дайындалуға кішкене уақыт беріледі. Модульдың соңында жауаптарды тест парақшасынан жауап беру парақшасына көшіріп алуға 10 минут беріледі. Егер де жауаптарды жауап беру парақшасына көшірмесеңіз, сіздердің жауаптарыңыз саналмайды және соңында балл ретінде саналмайды. Аудиода берілген жауаптар сұрақтардың ретіне сай келеді.

Модульде келесі сұрақтар беріледі: бірнеше таңдау (multiple choice), қысқаша жауап, сөйлемдерді аяқтау, графиктер, кестелер, диаграмма, пландарды белгілеу, тізімнен таңдау және т.б.

1. “IELTS for study”, Accessed July 18, 2021, <https://www.ielts.org/about-ielts/ielts-for-study>.

2. Cambridge IELTS 7 With Answers Official Examination Papers From University of Cambridge ESOL Examinations (Cambridge University Press, 2009), 5-6.

Academic Reading (Академиялық оқылым)

Модуль 40 сұрақтан тұрады 3 бөлімнен тұрады. Әр бөлім журналдар, газеттерден, кітаптардан алынған бір мәтіннен тұрады. Мәтіндер жалпы қызығушылық тудыратын тақырыптарға арналған.

Модульде келесі сұрақтар беріледі: бірнеше таңдау (multiple choice), қысқаша жауап, сөйлемдерді аяқтау, графиктер, кестелер, диаграмма, пландарды белгілеу, тізімнің ішінен таңдау және т.б.

Academic Writing (Академиялық жазылым)¹

Бұл модуль екі тапсырмадан тұрады. Бірінші тапсырмаға тест тапсырушыларға 20 минут берілед және осы уақыттың ішінде тест тапсырушылар 150 сөзден асатын кішігірім эссе жазу қажет. Екінші тапсырмаға 40 минут уақыт беріледі және тест тапсырушылар 250 сөзден асатын эссе жазуды талап етеді. Екінші тапсырма бірінші тапсырмаға қарағанда екі есе көп балл беріледі.

Бірінші тапсырмада бір немесе одан көп кестелерді, графиктерді өздерінің сөздерімен сипаттау немесе қорытындылау қажет. Ал екінші тапсырмада тест тапсырушылар берілген сұрақ немесе көзқарасқа өздерінің ойларын немесе пікірлерін білдіру қажет.

Speaking (Айтылым)

Бұл модуль 11–14 минутқа созылады және тест алушымен бірге өткізіледі. Модуль үш бөлімнен тұрады.

Бірінші бөлімде тест тапсырушылар өздерін тест алушымен таныстырып, өздері, өздерінің үйлері, отбасылары, жұмысы, оқуы және т.б. осыған ұқсайтын тақырыптарға жауап береді. Бұл бөлім 4–5 минуттан тұрады

Екінші бөлімде карточкадаға берілген тақырып туралы сөйлейді. Берілген тақырыпқа дайындалу үшін 1 минут, жауап беруге 1–2 минут және қосымша сұрақтарға жауап беруге 1 минут беріледі.

Үшінші бөлімде екінші бөлімдегі тақырыпқа байланысты сұрақтарға жауап береді. Бұл бөлім 4–5 минутқа созылады.

IELTS тестінің тапсырушылары 9 балдық шкаламен бағаланады²:

9	Тәжірибелі қолданушы	Тест тапсырушы тілді толық меңгерген: ағылшын тілінің қолдануы орынды, дәл, еркін және толық түсінуді көрсетеді.
8	Өте жақсы қолданушы	Тест тапсырушы сирек жүйесіз дәлсіздіктермен және орынсыз қолданумен тілді толық біледі. Олар бейтаныс жағдайларда кейбір нәрселерді дұрыс түсінбеуі мүмкін. Олар күрделі және егжей-тегжейлі дәлелдемені жақсы түсінеді.

1. “Test format”, Accessed January 29, 2021, <https://www.ielts.org/about-the-test/test-format>.

2. “How IELTS is scored”, Accessed January 29, 2021, <https://www.ielts.org/about-the-test/how-ielts-is-scored>

7	Жақсы қолданушы	Тест тапсырушы кездейсоқ дәлсіздіктермен, кейбір жағдайларда орынсыз пайдалану мен түсінбеушілікпен болса да, тілді біледі. Әдетте, олар күрделі тілді жақсы біледі және егжей-тегжейлі пайымдауды түсінеді.
6	Құзыретті	Тест тапсырушы кейбір дәлсіздіктерге, дұрыс пайдаланбауға және түсінбеушілікке қарамастан тілді тиімді меңгерген. Олар, әсіресе таныс жағдайларда, өте күрделі тілді қолдана алады және түсінеді.
5	Орташа/Зиялы қолданушы	Тест тапсырушы тілді ішінара біледі және көптеген жағдайларда жалпы мағынамен күреседі, дегенмен ол көптеген қателіктер жіберуі мүмкін. Олар өз саласындағы негізгі коммуникациялармен жұмыс істей алуы керек.
4	Шектеулі қолданушы	Тест тапсырушының негізгі құзыреті таныс жағдайлармен шектеледі. Олар көбінесе түсіну мен білдірудегі қиындықтарды көрсетеді. Олар күрделі тілді қалай қолдануды білмейді.
3	Өте шектеулі қолданушы	Тест тапсырушы өте таныс жағдайларда тек жалпы мағынаны жеткізеді және түсінеді. Байланыс кезінде жиі бұзылулар байқалады.
2	“Үзікті” қолданушы	Тест тапсырушы ауызша және жазбаша ағылшын тілін түсінуде үлкен қиындықтарға тап болады.
1	Қолданушы емес	Тест тапсырушы бірнеше жеке сөздерді қоспағанда, тілді қолдана алмайды.
0	Тестті тапсырған жоқ	Тест тапсырушы сұрақтарға жауап берген жоқ.

Еуропалық деңгейлік жүйесі¹ мен IELTS баллдарының жіктелуі²

Деңгей	Деңгейдің атауы	Деңгейдің сипаттамасы	IELTS
A1	Қарапайым деңгей	Бастапқы игерім	
A2	Негізгі деңгей	Қалыптасу қарсаңындағы игерім	
B1	Орта деңгей	Қалыптасқан игерім	5, 4.5, 4
B2	Ортадан жоғары деңгей	Тереңдетіле қалыптасқан игерім	6.5, 6, 5.5
C1	Жоғары деңгей	Ілгерілей қалыптасқан игерім	8, 7.5, 7
C2	Жетік деңгей	Кәсіби игерім	9

1. <https://www.nao.kz/files/blogs/1410283538457.pdf>

2. <https://www.ielts.org/-/media/pdfs/comparing-ielts-and-cefr.ashx>

IELTS Listening (Тыңдалым бөліміне) дайындалу

Listening бөлімі IELTS тестінің екі түрінде де бірдей болып келеді және де оның ұзақтығы шамамен 30 минут. Сонымен қоса, сізге жауаптарыңызды жауап парағына көшіріп алуға 10 минут беріледі¹.

Listening 4 бөлімнен тұрады. Әр келесі бөлім оның алдыңғысына қарағанда күрделірек болып келеді². Әр бөлімде сіздерге белгілі бір аудио жазба ойнатылады³:

- **Бірінші** аудио жазбада сіздер екі адамның арасындағы әңгімені тыңдайсыз
- **Екінші** аудио жазбада сіздерге монолог беріледі
- **Үшінші** аудио жазбада академиялық мән мәтінде өтетін және төрт адамға дейін қатысатын әңгімені тыңдайсыз
- **Төртінші** аудио жазбада академиялық тақырыпқа арналған монологты тыңдайсыз

Әр бөлім 10 сұрақтан тұрады және әр сұрақтың жауабы аудио жазбаның ойнатылатын ретімен сәйкес келеді. Аудио жазбалар бір рет қана ойнатылады және оларда түрлі акценттер қолданылады⁴.

Listening бөлімдері түрлі сұрақтардан тұрады⁵:

1	Forms/notes/table/flow-chart/summary completion	Бұл тапсырмада тест тапсырушы берілген баяндаманың ішінде бос қалған орындарды қажетті сөздермен толтыруы қажет. Баяндама аудио жазба мәтінінің басты ойы немесе деректеріне негізделінеді және де сол мәтіннің бөлігінен немесе сол мәтіннен толықтай тұрады. Тест тапсырушы сұрақ парақшасында берілген сөздердің арасынан дұрысын таңдауы қажет немесе аудио жазбада айтылған сөздерді жазуы қажет.
---	--	---

1. Pauline Cullen et al., The Official Cambridge Guide to IELTS for Academic and General Training (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 13.

2. Cullen Pauline et al., The Official Cambridge Guide, 13.

3. “Test format”, Accessed July 18, <https://www.ielts.org/for-test-takers/test-format>.

4. “Test format”, Accessed July 18, <https://www.ielts.org/for-test-takers/test-format>.

5. “Test format”, Accessed July 18, <https://www.ielts.org/for-test-takers/test-format>.

2	Short-answer question	Тест тапсырушылар сұрақтарды оқып, тыңдалған мәтіннен қысқа жауап беруі қажет.
3	Sentence completion	Тест тапсырушылар тыңдайтын барлық мәтіннен немесе оның бір бөлігінен негізгі ақпаратты жинақтайтын сөйлемдер жиынтығын оқуы керек. Содан кейін олар әр сөйлемдегі бос орынды тыңдап отырған мәтіннен алынған ақпаратты пайдаланып толтырады.
4	Plan/map/diagram labelling	Тест тапсырушылар берілген жоспардың (мысалы, ғимараттар), картаның (мысалы, қала бөліктері) немесе сызбанұсқаның (мысалы, жабдық бөліктері) сипаттамасындағы бос орындарды толтыруы қажет. Жауаптар әдетте сұрақ парақшадағы тізімнен таңдалады.
5	Matching	Тест тапсырушылар ойнатылған мәтінде нөмірленген бірліктерді сұрақ парақшасында берілген нұсқалармен сәйкестендіру қажет.
6	Multiple choice	Бұл тапсырмада әр сұраққа берілген үш жауаптың дұрысын таңдау қажет немесе аяқталмаған сөйлемді берілген үш жауап нұсқаларынан дұрысын таңдау арқылы аяқтау қажет. Кейбір жағдайларда, тест тапсырушыларға бір тапсырмада/сұрақта жауаптардың ұзағырақ тізімі беріледі және олар бірнеше дұрыс болатын жауапты таңдаулары қажет.

Жауап беру алдында сізге сұрақтарды қарап шығуға белгілі бір уақыт беріледі. Сол уақыттың ішінде сұрақтарды және олардың шарттарын мұқият оқыңыз.

Listening (Тыңдалым) бөліміне арналған пайдалы кеңестер

1. Өзіңіздің тыңдау қабілетіңізді жақсарту үшін құлағыңызды түрлі сөздерді тыңдауға және ажыратуға жаттықтырыңыз. Жаттығу кезінде түрлі ағылшын тіліндегі телебағдарламаларды, жаңалықтарды, дәрістерді тыңдауыңызға және IELTS Listening тестін өтуіңізге болады.
2. Тестте келетін түрлі тапсырамалар мен сұрақтарға алдын ала дайындалыңыз. Үстінде келтірілген тапсырмаларға және сұрақтарға практикалық тесттерді шешу арқылы дайындалуыңызға болады.
3. IELTS Listening тестінің әр бөлімдерінің өз нұсқаулықтары бар. Оларды мұқият оқып шығыңыз, өйткені ол жерде жауабыңызға қанша сөз қолдану керектігі, қай жерден сөздерді алу керектігі, және басқа туралы айтылады.

Мысалы:

Complete the sentence below. Use NO MORE THAN THREE WORDS for each answer (Төмендегі сөйлемдерді аяқтаңыз. Үш сөзден көп болмайтын жауапты жазыңыз).

Қате аяқталған сөйлем:

The scientists saw a group of tigers.

Дұрыс аяқталған сөйлем:

The scientists saw a tiger.

Қате аяқталған сөйлемде 4 сөз қолданылған, ал нұсқаулықта бұл сан үштен аспау қажет деп берілген.

4. Әр бөлімнің басында сізге сұрақтармен алдын ала танысу үшін белгілі бір уақыт беріледі. Мысалға, сізге “Look at the questions one to four” (Біріншіден төртінші сұраққа дейін қарап шығыңыз) деп айтылады және кішігірім уақыт беріледі, сол уақыттың ішінде сұрақтарды оқып шығып, оларға алдын ала дайын тұрыңыз.

5. Аудио жазбаны тыңдау кезінде естілетін түрлі дыбыстардан қорықпаңыз. Аудио жазбалардағы кейіпкерлер түрлі акценттерді қолданып, сөйлеуі мүмкін, ал аудио жазба ойнатылып жатқан кезде даланың, университеттің, дүкеннің және де басқа жерлердің дыбысы шығуы мүмкін.

6. Аудио жазбаларды тыңдау кезіңізде, берілген сұрақтарға бірден жауап беріңіз, өйткені белгілі бір естілген сөйлемді біраздан кейін ұмытып кетуіңіз мүмкін.

7. Аудио жазбаны тыңдаған кезінде сұрақ парақшаңызға жазбалар қалдырыңыз. Дұрыс жауаптарды алдын ала сұрақ парақшасында белгілеуіңізге болады немесе жауаптарды жауап парағына тасымалдау кезіңізде дұрыс емес белгіленген жауаптарды өзгертуіңізге болады.

8. Жауаптар ретімен беріледі. Мысалға, егер сіз 5-ші сұраққа жауапты естіп, 4-ші сұраққа жауапты естімесеніз, сіз 4-ші сұрақты өткізіп алдыңыз. Жауап кейінірек берілмейді, сондықтан 4-ші сұраққа жауапты жорамалдап, тестті жалғасыттыңыз.

9. Грамматикалық қателерді жасамауға тырысыңыз, өйткені егер сіздің жауабыңыз грамматикалық түрде дұрыс жазылмаса, ол қате болып саналады¹.

---

1. Simone Braverman, Target Band 7: IELTS Academic Module – How To Maximize Your Score, 9-15.
Lin Lougheed, Barron's IELTS: International English Language Testing System, (New York: Barron's Educational Series, 2010), 15.

1. БОЛЖАМ ЖАСАУ¹

Аудиода ойнатылатын әңгімені түсіну үшін сіз екі нәрсеге көңіл бөлуіңіз қажет: сөйлеп жатқан кейіпкер мен тақырыпқа. Жоғары баллды алу үшін, сіз не білетініңізді және не білу керек екендігін анықтауыңыз қажет.

Әңгімені тыңдау барысында, сіз сөйлеп жатқан кейіпкерлер туралы болжам жасауыңыз қажет – Олар кімдер? Олардың қарым-қатынасы қандай? Олар қай жерде? Олар не істеуді жоспарлап жатыр? Олар не істеді? Олардың сезімдері қандай?

Айтылып тұрған тақырып туралы да болжау жасап көруіңіз қажет – Олар не туралы сөйлесіп жатыр? Қандай оқиға болды? Не болуы мүмкін?

Осы болжауларды жасау үшін сіз тест парақшасын қарап шығып: Кім? Не? Қашан? Қайда? Неге? және Қалай? Деген сұрақтарды өзіңізден сұрауыңызға болады. Осы жалпы сұрақтарға жауап іздеу арқылы сіз не білетініңізді және не білу керектігін анықтайсыз. Сізге тест парақшасындағы сұрақтарға қарап шығуға шамамен 20 секунд уақыт беріледі.

2. САНДАРДЫ ТҮСІНУ²

IELTS Listening модуліндегі сұрақтардың біразы сізден сандарды еске сақтауға, анықтауға немесе жазуға қажет етеді. Ағылшын тіліндегі сандардың көбісінің естілуі бірдей болып келеді. Келесі сандарды сіз шатастырып алуыңыз мүмкін, оларды дауыстап айтып көріңіз.

3	13	30	33	4	14	40	44	6	16	60	66
---	----	----	----	---	----	----	----	---	----	----	----

3. ӘРІПТЕРДІ ТҮСІНУ³

IELTS Listening модуліндегі сұрақтардың біразы сізден әріптерді еске сақтауға, анықтауға немесе жазуға қажет етеді.

Мысалы, тест кезінде бірінші кейіпкер: Is your name spelled L-i-n or L-y-n-n? (Сенің есімің L-i-n немесе L-y-n-n болып жазыла ма?) деп айтуы мүмкін.

Ал оған екінші кейіпкер: Actually, it is Lynne with e (Менің есімім Lynne, ішінде e әріпі бар) деп жауап беруі мүмкін.

Сұрақ сізден естіген есімді жазуға сұрайды, сондықтан сіз: Lynne деп жазуыңыз керек.

4. БІРДЕЙ ДЫБЫСТАРДЫ АЖЫРАТУ⁴

Ағылшын тіліндегі дауысты дыбыстар басқа тілдерде сөйлейтін адамдарға ажыратуға қиын болып келеді. Келесі мысалда жиі кездесетін және ажыратуға қиын дауысты дыбыстар берілген:

1. Lin Lougheed, Barron's IELTS, 21.

2. Ibid., 27.

3. Ibid., 29.

4. Ibid., 31.

i and ee – ship/sheep
 a and e – pat/pet
 e and ay – debt/date
 o and aw – boat/bought
 a and u – bat/but

Сондықтан осы дағдыны жақсарту үшін, бірдей естілетін дыбыстарды ажыратып, жаттығып көріңіз. Ол сізге сөздің дұрыс жазылатын нұсқасын таңдауға көмек береді.

4. УАҚЫТТЫ АНЫҚТАУ

Аудио жолында берілген уақытты анықтау маңызды дағдылардың бірі және тест кезінде сізге күнді, айды, жылды және уақытты анықтау керек.

Useful Words and Phrases for Time (уақытты белгілеуге арналған сөздер)		
10:00 a.m. noon 5:00 p.m. midnight	in January in February May 3 November 14	1912 1925 2005 2007
at 4:00 before 6:30 after 7:00 half-past two quarter-past three quarter to four	March of this year April 12 of next year last December 10	in the spring in the summer in the autumn in the winter
Sunday Monday Tuesday	on June 10th on the 5th of July on August 3rd	yesterday tomorrow day after tomorrow
this week this month next week next month next year	on weekday mornings any afternoon from 1:00 during the week every other weekend	two years ago a year from now

6. ЖИІЛІКТІ ТЫҢДАУ¹

Белгілі бір оқиғаның болатынын білдіретін үстеулер бар. Келесі үстеулердің екі тобы сізге уақытты анықтауға көмек береді.

Useful Adverbs of Frequency (Жиілікті білдіретін үстеулер)	Useful Adverbial Time Words or Phrases (Пайдалы үстеулік сөздер)
always usually often sometimes occasionally seldom hardly ever rarely never	every day, daily twice a week once a month on occasion every year, yearly every other week from time to time once in a while no and then

7. БІРДЕЙ МАҒЫНАЛАРДЫ ТЫҢДАУ²

Сіздің тест кезінде тыңдайтын сөздеріңіз тест парақшасында берілген сөздермен әрдайым сәйкес келе бермейді. Сізге бірдей мағыналы сөздерді тыңдауға тура келеді. Сіз берілген сөздің синонимін немесе сол сөздің басқаша айтылған нұсқасын естуіңіз мүмкін.

Мысалға, сізге келесі сөйлем берілуі мүмкін:

The survey participants who wrote answers to the questions are all college graduates.

Және тапсырма сізден келесіні сұрауы мүмкін:

Write the answer.

Who are the respondents? Answer: college graduates.

Егер аудиода сіз participants деген сөзді естіген болсаңыз, сұрақ дәл осы сөзді respondents деген сөзге алмастыруы мүмкін.

8. ЭМОЦИЯНЫ ТЫҢДАУ³

Сіз аудиода сөйлеп жатқан кейіпкерлердің қандай эмоциялық күйде тұрғанын анықтай аласыз ба?

Мысалы: сіз екі кейіпкердің арасындағы мынандай әңгімені естуіңіз мүмкін.

Jane: I can't wait to debate the team from Oxford.

Mark: I'm more apprehensive than excited. In fact, I'm not looking forward to it at all.

---

1. Ibid., 41

2. Ibid., 42.

3. Ibid., 48.

Сізге келесі сұрақтың дұрыс нұсқасын таңдау қажет:

What is Mark's attitude toward the debate?

- A) He's nervous.
- B) He's looking forward to it.
- C) He's more excited than Jane.

Дұрыс жауап: А.

9. ТЕРІС МӘНДІ СӨЙЛЕМДЕРДІ ТЫҢДАУ¹

Тест кезінде сізге айтылған сөйлемнің оң немесе теріс мағынада айтылғанын анықтау қажет. Айтылған сөйлемдердің қандай мәнде айтылғанын түсіну үшін оларды мұқият тыңдаңыз.

Useful negative markers (теріс мәнді сөйлемдерде кездесетін сөздер)			
Before verbs/ clause	Before nouns/ phrases	Negative prefixes	Positive meanings from negative prefixes
not isn't/can't/won't/ shouldn't/ couldn't/ hasn't/mustn't rarely/only rarely hardly scarcely seldom never barely not since not until and neither	no nowhere nothing at no time not at this time in no case by no means	un im il in non	undone impossible illegal indefinite nonsense unlimited unparalleled invaluable nonrestrictive nonviolent

10. ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ РЕТТЕ ТЫҢДАУ²

Аудиода айтылатын әңгімедегі оқиғаларды немесе әрекеттерді дұрыс тәртіпте тыңдай алу маңызды дағды болып табылады. Келесі берілген пайдалы сөздер әңгіменің қандай хронологиялық ретте айтылғанын анықтауға көмектеседі.

1. Ibid., 48.

2. Ibid., 53.

Useful Words and Phrases That Indicate Chronological Order	
before	at birth, in childhood, in infancy, as an adult, in adulthood, in old age
after	simultaneously, at the same time as
while	former, latter
during	previous
between _____ and _____	previously
in (year)	prior to
on (day)	first, second, third, etc.
at (time)	in the first place, second place
since _____	to begin with
later	next, then, subsequently
earlier	in the next place
formerly	at last
every (number) (years, months, days)	in conclusion
at the turn of the century (decade)	finally
in the first half of the century	
in the 20s, 1980s, _____	

Academic Reading (Академиялық оқылымға) дайындалу

Academic Reading (Академиялық оқылым) тесті 60 минутқа созылады. Осы уақыттың ішінде сіздер 40 сұрақтан тұратын 3 секцияны бітіруіңіз қажет. Сонымен қоса, осы уақыттың ішінде сіздер жауаптарыңызды жауап парақшасына көшіріп үлгеруіңіз қажет, оған артық уақыт берілмейді.

Academic Reading (Академиялық оқылым) тесті, әр секциясы оның алдыңғысына қарағанда қиынырақ болып келетін, 3 секцияға бөлінген академиялық үзінділерден тұрады. Бөлімде қолданылатын сұрақтар сіздердің түрлі оқылым дағдыларыңызды өлшейді (автордың жалпы мақсатын анықтау, үзіндідегі басты аргументті анықтау, үзіндіде келтірілген ой мен көзқарасты анықтау, белгілі бір мәліметті табу, басты ойды көмекші ойлардан ажырату, диаграмма, қысқа түйіндемені, кесте, жазбалар жиынтығын толықтыру үшін үзіндіден белгілі бір ақпаратты алу).

Academic Reading (Академиялық оқылым) тесті түрлі сұрақтардан тұрады: sentence completion (сөйлемді аяқтау), summary, note, table, flow-chart completion (қысқыша түйіндемені, жазбаларды, кестені, блок-сызбанұсқасын аяқтау), short-answer questions (қысқа-жауап сұрақтары), diagram label completion (диаграмманы аяқтау), multiple choice (бірнеше тандау), matching information (мәліметті сәйкестендіру), matching headings (тақырыптарды сәйкестендіру), matching features (ерекшеліктерді сәйкестендіру), matching sentence endings (сөйлемнің соның аяқтау), summary completion (түйіндемені толықтыру)¹.

1. БІРІНШІ ПАРАГРАФТЫ ҚОЛДАНЫП БОЛЖАУ ЖАСАУ²

1. Cullen Pauline et al., The Official Cambridge Guide, 42-43.

2. Lin Lougheed, Barron's IELTS, 65.

Үзіндінің бірінші параграфы осы үзіндінің мәнмәтіні туралы болжау жасауға көмектесуі мүмкін, өйткені бірінші параграфта тақырыптық сөйлем (үзіндемедегі басты ойдың түйіндемесі), тақырыптың анықтамасы, автордың пікірі және үзіндінің қалай ұйымдастырылғаны туралы мәлімет келтіріледі.

Обсессивтілік ауруы туралы жазылған келесі үзіндінің бірінші параграфын оқыңыз:

Obsessive-compulsive disorder (OCD) is clinically diagnosed as an anxiety disorder. This disorder affects up to 4 percent of adults and children. People who suffer from this debilitating disorder have distressing and obsessive thoughts, which usually cause them to perform repetitive behaviors such as counting silently or washing their hands. Though OCD sufferers understand that their obsessions are unrealistic, they find it stressful to put these intrusive thoughts out of their minds. Those who suffer from obsessive-compulsive disorder develop strict behavioral patterns that become extremely time-consuming and begin to interfere with daily routines. Many people with OCD delay seeking treatment because they are ashamed of their own thoughts and behavior.

Topic sentence (тақырыптық сөйлем)

Obsessive-compulsive disorder (OCD) is clinically diagnosed as an anxiety disorder.

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы)

People who suffer from this debilitating disorder have distressing and obsessive thoughts, which usually cause them to perform repetitive behaviors.

**Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет)
Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін**

Obsessive behavior

Stress of sufferers, and/or

Treatment.

1-ші практикалық тапсырма¹

Берілген үзінділерін кіріспелерін оқып, олардың көмегімен үзінділердің тақырыптарын болжап жасап көріңіз.

1. The spread of wildfire is a natural phenomenon that occurs throughout the world and is especially common in forested areas of North America, Australia and Europe. Locations that receive plenty of rainfall but also experience periods of intense heat or drought are particularly susceptible to wildfires. As plant matter dries out, it becomes brittle and highly flammable. In this way, many wildfires are seasonal, ignited by natural causes, most specifically lightning. However, human carelessness and vandalism also account for thousands of wildfires around the globe each year. To gain a clear understanding of how wildfires spread, it is necessary to analyze what it takes to both create and control these fires.

Topic sentence (тақырыптық сөйлем):

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы):

Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет)

Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін:

2. The term “bird brain” has long been a common means of expressing doubts about a person’s intelligence. In reality, birds may actually be a great deal more intelligent than humans have given them credit for. For a long time, scientists considered birds to be of lesser intelligence because the cerebral cortex, the part of the brain that humans and other animals use for intelligence, is relatively small in size. Now scientists understand that birds actually use a different part of their brain, the hyperstriatum, for intelligence. Observations of different species of birds, both in the wild and in captivity, have shown a great deal of evidence of high levels of avian intelligence.

Topic sentence (тақырыптық сөйлем):

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы):

Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет):

Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін:

3. In 1834, a little girl was born in New Bedford, Massachusetts. She would grow up to become one of the richest women in the world. Her name was Hetty Green, but she was known to many as the Witch of Wall Street.

---

1. Ibid., 66.

Topic sentence (тақырыптық сөйлем):

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы):

Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет)

Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін:

2. ТАҚЫРЫПТЫҚ СӨЙЛЕМДІ ҚОЛДАНЫП БОЛЖАУ ЖАСАУ¹

Әр параграфың ішінде ең басты сөйлем тақырыптық сөйлем болып табылады, өйткені онда параграфтың не туралы болатыны туралы айтылады және онда параграфтың басты ойы орналасқан. Егер сіз басты ойды түсінсеңіз, сол ойды қолдайтын белгілі бір бөліктерді таба аласыз.

Обсессивтілік туралы жазылған үзіндінің екінші параграфын оқыңыз. Онда бірінші сөйлем тақырыптық сөйлем болып табылады.

OCD sufferers experience worries that are both unreasonable and excessive and that act as a constant source of internal stress. Fear of dirt and contamination are very common obsessive thoughts. The obsession with orderliness and symmetry is also common. In other cases, persistent thoughts are centered on doubts, such as whether or not a door is locked or a stove is turned off. Impulses, such as the urge to swear in public or to pull a fire alarm, are other types of OCD symptoms. In order to be diagnosed with OCD, a sufferer must exhibit obsessions and/or compulsions that take up a considerable amount of time (at least one hour per day).

Тақырыптық сөйлем

OCD sufferers experience worries that are both unreasonable and excessive and that act as a constant source of internal stress.

Келесі сұрақтарды сұрауға болады

What are unreasonable worries?

What are excessive worries?

2-ші практикалық тапсырма²

Келесі параграфтарды оқып, тақырыптық сөйлемдердің астын сызыңыз. Тақырыптық сөйлемдер туралы бір немесе екі сұрақ қойыңыз.

---

1. Ibid., 67.

2. Ibid., 67.

1. To combat excessive thoughts and impulse, most OCD sufferers perform certain repetitive rituals that they believe will relieve their anxiety. These compulsions can be either mental or behavioral in nature. Common rituals include excessive checking, washing, counting, and praying. Over time, OCD sufferers attach strict rules to their compulsions. For example, a woman who is obsessed with cleanliness might wash her hands three times before having a meal in order to get the thought of the dirty dishes or silverware out of her mind. However, in many cases, the compulsions aren't related to the obsession at all. A man obsessed with the image of dead animals might count silently up to 500 or touch a specific chair over and over in order to block the images. Holding onto objects that would normally be discarded, such as newspapers and empty containers, is another common compulsion.
2. OCD symptoms generally begin between the age of 10 and 24 and continue indefinitely until a person seeks treatment. A child's upbringing does not seem to be part of the cause of the disorder, though stress can make the symptoms stronger. The underlying causes of OCD have been researched greatly and point to a number of different genetic factors. While studies show that OCD and its related anxiety disorders are often passed down through families, the specific symptoms for each family member are rarely the same. For example, a mother who is obsessed with order may have a son who can't stop thinking about a single word or number.
3. Research on OCD sufferers has found certain physiological trends. In particular, many studies show an overactivity of blood circulation in certain areas of the brain. As a result of this increase in blood flow, the serotonergic system, which regulates emotions, is unable to function effectively. Studies have shown that OCD sufferers have less serotonin than the average person. This type of abnormality is also observed in Tourette syndrome and Attention Deficit Hyperactive Disorder. People who developed tics as children are found to be more susceptible to OCD as well. Many reports of OCD point to infections that can trigger the disorder, namely streptococcal infections. It is believed that a case of childhood strep throat can elicit a response from the immune system that produces certain neuropsychiatric disorders, such as OCD.

3. БЕЛГІЛІ БІР МӘЛІМЕТТЕРДІ ІЗДЕУ¹

Сіздер оқыған кезде үзіндінің басты ойын іздейсіз, ал содан кейін белгілі бір ойларды табу үшін тағы оқисыз. Үзіндінің авторы өзінің басты ойын қолдау үшін белгілі бір мәліметтерді келтіреді және осы қажетті мәліметтерді табу, сіздерге тесттің сұрақтарына жауап беруге көмектеседі.

Сіздер 2-ші практикалық тапсырмада тақырыптық сөйлемді анықтаған кезде, параграфтың басты ойын таптыңыз. Сіздер тақырыптық сөйлемге бірнеше сұрақ қойған кезіңізде, параграфта берілген мәліметтер осы сұрақтарға жауап болатынын күтесіз.

Үзіндінің екінші параграфын оқыңыз, белгілі бір мәліметтер тақырыптық сөйлемнен кейін берілген.

---

1. Ibid., 69.

OCD sufferers experience worries that are both unreasonable and excessive and that act as a constant source of internal stress. Fear of dirt and contamination are very common obsessive thoughts. The obsession with orderliness and symmetry is also common. In other cases, persistent thoughts are centered on doubts, such as whether or not a door is locked or a stove is turned off. Impulses, such as the urge to swear in public or to pull a fire alarm, are other types of OCD symptoms. In order to be diagnosed with OCD, a sufferer must exhibit obsessions and/or compulsions that take up a considerable amount of time (at least one hour per day).

Тақырыптық сөйлем

OCD sufferers experience worries that are both unreasonable and excessive and that act as a constant source of internal stress.

Келесі сұрақтарды сұрауға болады

What are unreasonable worries?

What are excessive worries?

Қолдаушы мәліметтер

Fear of dirt and contamination (Кір мен ластанудан қорқу)

The obsession with orderliness and symmetry (реттілік пен симметриямен бейімділік)

Persistent doubts (тұрақты күмән)

Impulses (импульстар)

3-ші практикалық тапсырма¹

2-ші практикалық тапсырмада берілген үш параграфты оқып, тақырыптық сөйлемді қолдайтын мәліметтердің астын сызыңыз.

4. СҰРАҚТАР МЕН ЖАУАПТАРҒА ТАЛДАУ ЖАСАУ²

Сіздер үзіндінің бірінші параграфы, тақырыптық сөйлемі мен белгілі бір мәліметтердің көмегімен сол үзіндінің мазмұны туралы болжау жасадыңыз. Енді тесттің сұрақ парақшасында берілген сұрақтар мен мәлімдемелер осы болжауларды тарылтуға және дұрыс жауап беруге қалай көмектесетінін көрейік.

---

1. Ibid., 69.

2. Ibid., 70.

Тесттің сұрақ парақшасына жауап беру үшін, бірнеше секундта берілген сұрақтар мен мәлімдемелерді қарап шығыңыз. Кейде сұрақтар үзіндіге дейін немесе үзіндіден кейін кездеседі. Өздеріңізден Кім? Не? Қашан? Қайда және Не үшін? деген сұрақтарды сұрап көріңіз. Осы сұрақтарға жауап беру арқылы, сіз не білетініңіз бен не білу керек екенін анықтайсыз. Үзіндіні оқып отырып, өзіңіздің болжауларыңызды сынай аласыз.

Сұрақтар, мәлімдемелер мен жауап нұсқаларына қарап отырып, түйін сөздерді табыңыз. Олар үзіндінің мән мәтінін түсінуге және үзінді туралы болжау жасауға көмектесу мүмкін.

4-ші практикалық тапсырма¹

Келесі IELTS тестінің сұрақтарына қарап көріңіз.

Questions 1–8 (1–8 сұрақтар)

Complete the summary of the reading passage below (Төменде берілген үзіндінің түйіндемесін аяқтаңыз).

Choose your answers from the box below and write them in boxes 1–8 on your answer sheet. There are more words than spaces so you will not use them all (Жауаптарды төменде берілген қорапшаның ішінен таңдаңыз және оларды сіздің жауап парақшаңыздағы 1–8 қорапшаларына жазыңыз. Қорапшада берілген сөздер кеңістіктерді санынан көбірек, сондықтан барлығын қолданбайсыз).

People who suffer from obsessive-compulsive disorder have 1..... thoughts, doubts, and fears that they cannot 2..... OCD sufferers develop certain ways of acting in order to 3..... their fears. For example, being afraid of dirt is a common 4....., which may lead to excessive hand washing. Or, an OCD sufferer who worries about a locked door may engage in excessive 5..... Some OCD sufferers keep things that other people would 6..... Research shows that OCD may be a disorder that is 7....., though members of the same family don't always show the same symptoms. It is also possible that certain infections may 8..... the disorder.

checking	doctor	upbringing	inherited	reduce	cause	treatment	throw away
unreasonable	obsession	control	compulsive	diagnosis	counting		

Біріншіден түйін сөздерді анықтаңыз (олардың асты сызылған), содан кейін осы сөздерді үзіндіден іздеңіз. Сіз қай жерге қарау керектігін білетін боласыз өйткені сіз тақырыптық сөйлемді және белгілі бір мәліметтерді оқып, болжау жасадыңыз.

Асты сызылған сөздердің қасындағы сөздерді үзіндіден іздеп көріңіз. Олар түйіндемені бітіруге көмектесті ме?

Сұрақтардағы және үзіндідегі түйін сөздерді анықтап, астынан сызыңыз. Асты сызылған сөздердің қасындағы сөздерге қараңыз. Олар төмендегі сұрақтарды аяқтауға көмектесті ме?

1. Ibid., 70.

Questions 9–16 (9–16 сұрақтар)

Do the following statements agree with the information in the reading passage? (Берілген пікірлер үзіндіде берілген мәліметке сәйкес келе ма?)

In boxes 9–16 write

- TRUE** if the statement is true according to the passage
- FALSE** if the statement contradicts the passage
- NOT GIVEN** if there is no information about this in the passage

- 9 OCD often results from the way a child is raised.
- 10 Stress can have an effect on OCD.
- 11 OCD sufferers are deficient in serotonin.
- 12 Obsessive–compulsive disorder usually begins after the age of 17.
- 13 Many OCD patients prefer psychotherapy to medication.
- 14 OCD is very difficult to treat.
- 15 Many OCD sufferers keep their problems a secret.
- 16 Antibiotics can be used to treat OCD.

You should spend 20 minutes on Questions 9–16, which are based on the reading passage below (Төменде берілген үзіндіге негізделген 9–16 сұрақтарға 20 минут жұмсауыңыз қажет).

Obsessive–compulsive disorder

Obsessive–compulsive disorder (OCD) is clinically diagnosed as an anxiety disorder and affects up to 4 percent of adults and children. People who suffer from this debilitating disorder have distressing and obsessive thoughts, which usually cause them to perform repetitive behaviors such as counting silently or washing their hands. Though OCD sufferers understand that their obsessions are unrealistic, they find it stressful to put these intrusive thoughts out of their minds. Those who suffer from obsessive–compulsive disorder develop strict behavioral patterns that become extremely time–consuming and begin to interfere with daily routines.

Many people with OCD delay seeking treatment because they are ashamed of their own thoughts and behavior.

OCD sufferers experience worries that are both unreasonable and excessive and that act as a constant source of internal stress. Fear of dirt and contamination are very common obsessive thoughts. The obsession with orderliness and symmetry is also common. In other cases, persistent thoughts are centered on doubts, such as whether or not a door is locked or a stove is turned off. Impulses, such as the urge to swear in public or to pull a fire alarm, are other types of OCD symptoms. In order to be diagnosed with OCD, a sufferer must exhibit obsessions and/or compulsions that take up a considerable amount of time (at least one hour per day).

To combat excessive thoughts and impulse, most OCD sufferers perform certain repetitive rituals that they believe will relieve their anxiety. These compulsions can be either mental or behavioral in nature. Common rituals include excessive checking, washing, counting, and praying. Over time, OCD sufferers attach strict rules to their compulsions. For example, a woman who is obsessed with cleanliness might wash her hands three times before having a meal in order to get the thought of the dirty dishes or silverware out of her mind. However, in many cases, the compulsions aren't related to the obsession at all. A man obsessed with the image of dead animals might count silently up to 500 or touch a specific chair over and over in order to block the images. Holding onto objects that would normally be discarded, such as newspapers and empty containers, is another common compulsion.

OCD symptoms generally begin between the age of 10 and 24 and continue indefinitely until a person seeks treatment. A child's upbringing does not seem to be part of the cause of the disorder, though stress can make the symptoms stronger. The underlying causes of OCD have been researched greatly and point to a number of different genetic factors. While studies show that OCD and its related anxiety disorders are often passed down through families, the specific symptoms for each family member are rarely the same. For example, a mother who is obsessed with order may have a son who can't stop thinking about a single word or number.

Research on OCD sufferers has found certain physiological trends. In particular, many studies show an overactivity of blood circulation in certain areas of the brain. As a result of this increase in blood flow, the serotonergic system, which regulates emotions, is unable to function effectively. Studies have shown that OCD sufferers have less serotonin than the average person. This type of abnormality is also observed in Tourette syndrome and Attention Deficit Hyperactive Disorder. People who developed tics as children are found to be more susceptible to OCD as well. Many reports of OCD point to infections that can trigger the disorder, namely streptococcal infections. It is believed that a case of childhood strep throat can elicit a response from the immune system that produces certain neuropsychiatric disorders, such as OCD.

Because OCD sufferers tend to be so secretive about their symptoms, they often put off treatment for many years. The average OCD sufferer waits about 17 years before receiving medical attention. As with many anxiety disorders, early diagnosis and proper medication can lessen many of the symptoms and allow people to live fairly normal lives.

Most treatment plans for OCD involve a combination of medication and psychotherapy. Both cognitive and behavioral therapies are used to teach patients about their disorder and work through the anxiety. Serotonin reuptake inhibitors are prescribed to increase the brain's concentration of serotonin. This medication successfully reduces the symptoms in many OCD sufferers in a short amount of time. For cases when OCD is linked to streptococcal infection, antibiotic therapy is sometimes all that is needed.

5. ТАПСЫРМАЛАРДЫ АНЫҚТАУ¹

Academic Reading бөлімі түрлі сұрақтарды қолданады, сондықтан сұрақтардың сізден не туралы сұрап тұрғанын білу маңызды.

Сұрақтардың түрлері:

- Multiple-choice questions (бірнеше-тандау сұрақтары)
- Short-answer questions (қысқа-жауап сұрақтары)
- Completing sentences (сөйлемдерді аяқтау)
- Completing notes, summary, tables, flowcharts (жазбаларды, түйіндемені, кестені, блок-сызбанұсқасын аяқтау)
- Labeling a diagram (диаграмманы белгілеу)
- Choosing headings for paragraphs or sections of a text (параграфтар немесе үзіндінің бөлімдеріне тақырыпты таңдау)
- Choosing three or four answers from a list (үш немесе төрт жауаптарды тізімнен таңдау)
- Yes, No, True, False, or Not Given questions (Иә, Жоқ, Ақиқат, Жалған, немесе Берілмеген сұрақтары)
- Classifying information (мәліметті жіктеу)
- Matching lists or phrases (тізімдерді немесе сөздерді сәйкестендіру)

5-ші практикалық тапсырма²

Үзіндіні оқып, сұрақтарға жауап беріңіз

Zulu Beadwork

The South African province of KwaZulu-Natal, more commonly referred to as the Zulu Kingdom, is named after the Zulu people who have inhabited the area since the late 1400s. KwaZulu translates to mean "Place of Heaven." "Natal" was the name the Portuguese explorers gave this region when they arrived in 1497. At that time, only a few Zulu clans occupied the area. By the late 1700s, the AmaZulu clan, meaning "People of Heaven," constituted a significant nation. Today the Zulu clan represents the largest ethnic group in South Africa, with at least 11 million people in the kingdom.

---

1. Ibid., 73.

2. Ibid., 73-83.

The Zulu people are known around the world for their elaborate glass beadwork, which they wear not only in their traditional costumes but as part of their everyday apparel. It is possible to learn much about the culture of the Zulu clan through their beadwork.

The glass bead trade in the province of Kwazulu-Natal is believed to be a fairly recent industry. In 1824, an Englishman named Henry Frances Flynn brought glass beads to the region to sell to the African people. Though the British are not considered the first to introduce glass beads, they were a main source through which the Zulu people could access the merchandise they needed. Glass beads had already been manufactured by the Egyptians centuries earlier around the same time when glass was discovered. Some research points to the idea that Egyptians tried to fool South Africans with glass by passing it off as jewels similar in value to gold or ivory. Phoenician mariners brought cargoes of these beads to Africa along with other wares. Before the Europeans arrived, many Arab traders brought glass bead down to the southern countries via camelback. During colonization, the Europeans facilitated and monopolized the glass bead market, and the Zulu nation became even more closely tied to this art form.

The Zulu people were not fooled into believing that glass beads were precious stones but, rather, used the beads to establish certain codes and rituals in their society. In the African tradition, kings were known to wear beaded regalia so heavy that they required the help of attendants to get out of their thrones. Zulu beadwork is involved in every realm of society, from religion and politics to family and marriage. Among the Zulu women, the craft of beadwork is used as an educational tool as well as a source of recreation and fashion. Personal adornment items include jewelry, skirts, neckbands, and aprons. Besides clothing and accessories, there are many other beaded objects in the Zulu culture, such as bead-covered gourds, which are carried around by women who are having fertility problems. Most importantly, however, Zulu beadwork is a source of communication. In the Zulu tradition, beads are a part of the language with certain words and symbols that can be easily read. A finished product is considered by many artists and collectors to be extremely poetic.

The code behind Zulu beadwork is relatively basic and extremely resistant to change. A simple triangle is the geometric shape used in almost all beaded items. A triangle with the apex pointing downward signifies an unmarried man, while one with the tip pointing upward is worn by an unmarried woman. Married women wear items with two triangles that form a diamond shape, and married men signify their marital status with two triangles that form an hourglass shape. Colors are also significant, though slightly more complicated since each color can have a negative and a positive meaning. Educated by their older sisters, young Zulu girls quickly learn how to send the appropriate messages to a courting male. Similarly, males learn how to interpret the messages and how to wear certain beads that express their interest in marriage.

The codes of the beads are so strong that cultural analysis fear that the beadwork tradition could prevent the Zulu people from progressing technologically and economically. Socio-economic data shows that the more a culture resists change the more risk there is in a value system falling apart. Though traditional beadwork still holds a serious place in Zulu culture, the decorative art form is often modified for tourists, with popular items such as the beaded fertility doll.

Matching (Сәйкестендіру)

Questions 1-3 (1-3 сұрақтар)

Match each definition in List A with the term it defines in List B (List A берілген анықтамаларды List B берілген терминмен сәйкестендіріңіз).

Write the correct letter A-E in the spaces provided for questions 1-3. There are more terms than definitions, so you will not use them all (1-3 сұрақтарға берілген орындарға A-E арасынан дұрыс әріптерін таңдап, жазыңыз. Берілген терминдер анықтамалардан көбірек, сондықтан сіздер барлығын қолданбайсыз)

List A	Definitions
1.....	It means Place of Heaven.
2.....	It is the Portuguese name for southern Africa.
3.....	It means People of Heaven.

List B	Terms
A	Phoenician
B	Natal
C	AmaZulu
D	Explorer
E	KwaZulu

Short-Answer Questions (Қысқа-жауап сұрақтары)

Questions 4-6 (4-6 Сұрақтар)

Answer the questions below (Төмендегі сұрақтарға жауап беріңіз).

Write **NO MORE THAN THREE WORDS** for each answer (Әр жауапқа Үш Сөзден Көп Болмайтын жауапты жазыңыз).

Write your answers in the spaces provided for questions 4-6 (4-6 сұрақтарға берілген орынға жауаптарыңызды жазыңыз).

- 4 Which country does the Zulu clan reside in? .....
- 5 When did the Portuguese arrive in KwaZulu-Natal? .....
- 6 How many members of the Zulu kingdom are there? .....

True-False-Not Given Questions (Ақиқат-Жалған-Берілмеген Сұрақтар)

Questions 7-11 (7-11 сұрақтар)

Do the following statements agree with the information given in the passage? In the spaces provided for questions 7-11, write (Келесі мәлімдемелер үзіндіде берілген ақпаратпен келісе ме? 7-11 сұрақтарға берілген орындарға, келесіні жазыңыз)

- TRUE** if the statement is true according to the passage ( )
FALSE if the statement contradicts the passage
NOT GIVEN if there is no information about this in the passage

- 7 The British were the first people to sell glass beads in Africa.
.....
- 8 Henry Frances Flynn made a lot of money selling glass beads to the Zulu people.
.....
- 9 The Zulu people believed that glass beads were precious stones.
.....
- 10 The Zulu people use glass beads in many aspects of their daily lives. ....
- 11 Zulu women believe that bead-covered gourds can help them have babies.
.....

Choosing Headings (Тақырыптарды таңдау)

Questions 1-5 (1-5 сұрақтар)

The following reading passage has five sections, A-E (Келесі үзінді А-Е 5 бөлімнен тұрады).

Choose the correct heading for each section from the list of headings below (Төменде берілген тақырыптардың арасынан әр бөлімге дұрысын таңданыз).

Write the correct number i-viii in the spaces provided for questions 1-5. There are more headings than sections, so you will not use them all (1-5 сұрақтарға арналған орындарға i-viii әріптердің арасынан дұрысын жазыңыз. Тақырыптардың саны бөлімдерден көбірек, сондықтан барлығын қолданбайсыз).

List of headings

i	Colorblindness in Different Countries
ii	Diagnosing Colorblindness
iii	What is Colorblindness?
iv	Curing Colorblindness
v	Unsolved Myths
vi	Animals and Colorblindness
vii	Developing the Ability to See Color
viii	Colorblindness and the Sexes

1	Section A	4	Section D .....
2	Section B	5	Section E .....
3	Section C		

Colorblindness

A

Myths related to the causes and symptoms of “colorblindness” abound throughout the world. The term itself is misleading, since it is extremely rare for anyone to have a complete lack of color perception. By looking into the myths related to colorblindness, one can learn many facts about the structure and genetics of the human eye. It is a myth that colorblind people see the world as if it were a black and white movie. There are very few cases of complete colorblindness. Those who have a complete lack of color perception are referred to as monochromatics, and usually have a serious problem with their overall vision as well as an inability to see colors. The fact is that in most cases of colorblindness, there are only certain parts shades that a person cannot distinguish between. These people are said to be dichromatic. They may not be able to tell the difference between red and green, or orange and yellow. A person with normal color vision has what is called trichromatic vision. The difference between the three levels of color perception have to do with the cones in the human eye. A normal human eye has three cones located inside the retina: the red cone, the green cone, and the yellow cone. Each cone contains a specific pigment whose function is to absorb the light of these colors and the combinations of them. People with trichromatic vision have all three cones in working order. When one of the three cones does not function properly, dichromatic vision occurs.

B

Some people believe that only man can be colorblind. This is also a myth, though it is not completely untrue. In an average population, 8% of males exhibit some form of colorblindness, while only 0,5% of women do. While there may be some truth to the idea that more men have trouble matching their clothing than women, the reason that color vision deficiency is predominant in males has nothing to do with fashion. The fact is that the gene for colorblindness is located on the X chromosome, which men only have one of. Females have two X chromosomes, and if one carries the defective gene, the other one naturally compensates. Therefore, the only way for a female to inherit colorblindness is for both of her X chromosomes to carry the defective gene. This is why the incidence of color deficiency is sometimes more prevalent in extremely small societies that have a limited gene pool.

C

It is true that all babies are born colorblind. A baby's cones do not begin to differentiate between many different colors until the baby is approximately four months old. This is why many of the modern toys for very young babies consist of black and white patterns or primary colors, rather than traditional soft pastels. However, some current research points to the importance of developing an infant's color visual system. In 2004, Japanese researcher Yoichi Sugita of the Neuroscience Research Institute performed an experiment that would suggest that color vision deficiency isn't entirely genetic. In his experiment, he subjected a group of baby monkeys to monochromatic lighting for one year. He later compared their vision to normal monkeys who had experienced the colorful world outdoors. It was found that the test monkeys were unable to perform the color-matching tasks that the normal monkeys could. Nevertheless, most cases of colorblindness are attributed to genetic factors that are present at birth.

D

Part of the reason there are so many inconsistencies related to colorblindness, or "color vision deficiency" as it is called in the medical world, is that it is difficult to know exactly which colors each human can see. Children are taught from a very young age that an apple is red. Naming colors allows children to associate a certain shade with a certain name, regardless of a color vision deficiency. Someone who never takes a color test can go through life thinking that what they see as red is called green. Children are generally tested for colorblindness at about four years of age. The Ishihara Test is the most common, though it is highly criticized because it requires that children have the ability to recognize numerals. In the Ishihara Test, a number made up of colored dots is hidden inside a series of dots of a different shade. Those with normal vision can distinguish the number from the background, while those with color vision deficiency will only see the dots.

E

While many of the myths related to colorblindness have been disproved by modern science, there are still a few remaining beliefs that require more research in order to be labeled as folklore. For example, there is a longstanding belief that colorblindness can aid military soldiers because it gives them the ability to see through camouflage. Another belief is that everyone becomes colorblind in an emergency situation. The basis of this idea is that a catastrophic event can overwhelm the brain, causing it to utilize only those receptors needed to perform vital tasks. In general, identifying color is not considered an essential task in a life or death situation.

Multiple-Choice Questions (Бірнеше-таңдау сұрақтары)

Questions 6-8 (6-8 сұрақтар)

Choose the correct letter, A, B, C, or D (Берілген A, B, C немесе D әріптерінің арасынан дұрысын таңдаңыз).

- 6 People who see color normally are called
- A monochromatic.
  - B dichromatic.
  - C trichromatic.
  - D colorblind.
- 7 Children usually begin to see a variety of colors by the age of
- A one month.
  - B four months.
  - C one year.
  - D four years.
- 8 Children who take the Ishihara Test must be able to
- A distinguish letters.
  - B write their names.
  - C read numbers.
  - D name colors.

Completing a Summary (Түйіндемені аяқтау)

Questions 9-12 (9-12 сұрақтар)

Complete the summary using words from the box below (Қорапшада берілген сөздерді қолданып түйіндемені аяқтаңыз).

Write your answers in the spaces provided for questions 9-12. There are more answers than spaces, so you will not use them all (9-12 сұрақтарға арналған орындарға өзіңіздің жауаптарыңызды жазыңыз. Жауаптардың саны берілген орындарға қарағанда көбірек, сондықтан барлығын қолданбайсыз).

myth	exactly	defective genes
X chromosomes	more probable	slightly more
fact	a little less	less likely

It is a common 9..... that only men suffer from colorblindness. On average 10..... than 10 percent of men have this problem. Women have two 11..... For this reason it is 12..... for a woman to suffer from colorblindness.

Practice task (практикалық тапсырма)

Read the passage and answer the questions. Use your predicting skills. Note the type of question (Үзіндіні оқып, сұрақтарға жауап беріңіз. Өзіңіздің болжау дағдыларыңызды қолданыңыз. Сұрақ түріне назар аударыңыз).

Antarctic Penguins

Though penguins are assumed to be native to the South Pole, only four of the seventeen species have evolved the survival adaptations necessary to live and breed in the Antarctic year round. The physical features of the Adelie, Chinstrap, Gentoo, and Emperor penguins equip them to withstand the harshest living conditions in the world. Besides these four species, there are a number of others, including the yellow feathered Macaroni penguin and the King penguin that visit the Antarctic regularly but migrate to warmer waters to breed. Penguins that live in Antarctica year round have a thermos-regulation system and a survival sense that allows them to live comfortably both on the ice and in the water.

In the dark days of winter, when the Antarctic sees virtually no sunlight, the penguins that remain on the ice sheet sleep most of the day. To retain heat, penguins huddle in communities of up to 6,000 of their own species. When it's time to create a nest, most penguins build up a pile of rocks on top of the ice to place their eggs. The Emperor penguins, however, doesn't bother with a nest at all. The female Emperor lays just one egg and gives it to the male to protect while she goes off for weeks to feed. The male balances the egg on top of his feet, covering it with a small fold of skin called a brood patch. In the huddle, the male penguins rotate regularly so that none of the penguins have to stay on the outside of the circle exposed to the wind and cold for long periods of time. When it's time to take a turn on the outer edge of the pack, the penguins tuck their feathers in and shiver. The movement provides enough warmth until they can head back into the inner core and rest in the warmth. In order to reduce the cold of the ice, penguins often put their weight on their heels and tails. Antarctic penguins also have complex nasal passages that prevent 80 percent of their heat from leaving the body. When the sun is out, the black dorsal plumage attracts its rays and penguins can stay warm enough to waddle or slide about alone.

Antarctic penguins spend about 75 percent of their lives in the water. A number of survival adaptations allow them to swim through water as cold as -2 degrees Celsius. In order to stay warm in these temperatures, penguins have to keep moving. Though penguins don't fly in the air, they are often said to fly through water. Instead of stopping each time they come up for air, they use a technique called "porpoising," in which they leap up for a quick breath while swiftly moving forward. Unlike most birds that have hollow bones for flight, penguins have evolved hard solid bones that keep them low in the water. Antarctic penguins also have unique feathers that work similarly to a waterproof diving suit. Tufts of down trap a layer of air within the feathers, preventing the water from penetrating to the penguin's skin. The pressure of a deep dive releases this air, and a penguin has to rearrange the feathers through a process called "preening." Penguins also have an amazing circulatory system, which in extremely cold waters diverts blood from the flippers and legs to the heart.

While the harsh climate of the Antarctic doesn't threaten the survival of Antarctic penguins, overheating can be a concern, and therefore, global warming is a threat to them. Temperate species have certain physical features such as fewer feathers and less blubber to keep them cool on a hot day. African penguins have bald patches on their legs and face where excess heat can be released.

The blood vessels in the penguin's skin dilate when the body begins to overheat, and the heat rises to the surface of the body. Penguins who are built for cold winters of the Antarctic have other survival techniques for a warm day, such as moving to shaded areas, or holding their flippers out away from their bodies.

Classifying Information (Ақпаратты жіктеу)

Questions 1-5 (1-5 сұрақтар)

Classify the following facts as applying to (Берілген сөздерге қатысты фактілерді жіктеңіз)

A Antarctic penguins

B Temperate-zone penguins

Write the appropriate letter, A or B, in the spaces provided for questions 1-5 (1-5 сұрақтарға берілген орындарға қолайлы A немесе B әріптерін жазыңыз).

- 1 stand in large groups to keep warm.....
- 2 spend about three-quarters of their time in the water.....
- 3 have feathers that keep cold water away from their skin.....
- 4 have areas of skin without feathers.....
- 5 have less blubber.....

Completing Sentences (Сөйлемдерді аяқтау)

Questions 6-9 (6-9 сұрақтар)

Complete each of the following sentences with information from the reading passage. Write your answers in the spaces provided for questions 6-9 (Келесі сөйлемдерді үзіндіде берілген ақпаратты қолданып аяқтаңыз. 6-9 сұрақтарға арналған орындарға өзіңіздің жауаптарыңызды жазыңыз)

Write **NO MORE THAN THREE WORDS** for each answer (Әр жауапқа **ҮШ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН** жауапты жазыңыз).

- 6 Most penguins use..... to build their nests.
- 7 While the male Emperor penguin take care of the egg, the female goes away to.....

8 A..... is a piece of skin that the male Emperor penguin uses to protect the egg.

9 Penguins protect their feet from the cold of the ice by resting on their.....

Choosing Answers From A List (Тізімнен жауаптарды таңдау)

Questions 10–13 (10–13 сұрақтар)

The article mentions many facts about penguins (Мақалада пингвиндер туралы фактілер берілген).

Which four of the following features are things that enable them to survive in very cold water? (Төмендегі төрт ерекшеліктердің қайсысы оларға суық суда өмір сүруге мүмкіндік береді?)

Write the appropriate letters, A–H in the spaces provided for questions 10–13 (10–13 сұрақтарға арналған орындарға қолайлы A–H әріптерін жазыңыз).

- A They move through the water very quickly.
- B They hold their flippers away from their bodies.
- C They choose shady areas.
- D When necessary, their blood moves away from the flippers and toward the heart.
- E They breathe while still moving.
- F The blood vessels in their skin dilate.
- G They waddle and slide.
- H Their feathers hold in a layer of air near the skin.

10.....

11.....

12.....

Reading бөліміндегі практикалық тесттердің жауаптары

1-ші практикалық тапсырма:

1. **Topic sentence (тақырыптық сөйлем):** The spread of wildfire is a natural phenomenon that occurs throughout the world and is especially common in forested areas of North America, Australia, and Europe.

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы): Locations that receive plenty of rainfall but also experience periods of intense heat or drought are particularly susceptible to wildfires.

Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет)

Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін:

How wildfires start

How to control wildfires

Wildfires as a global problem

2. Topic sentence (тақырыптық сөйлем): In reality, birds may actually be a great deal more intelligent than humans have given them credit for.

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы): For a long time, scientists considered birds to be of lesser intelligence because the cerebral cortex, the part of the brain that humans and other animals use for intelligence, is relatively small in size.

Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет)

Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін:

- Misunderstandings about the intelligence of birds
- The anatomy of a bird's brain
- Evidence of avian intelligence

3. Topic sentence (тақырыптық сөйлем): She would grow up to become one of the richest women in the world.

Definition of topic (тақырыптың анықтамасы): Her name was Hetty Green, but she was known to many as the Witch of Wall Street.

Organizational clues (үзіндінің ұйымдастырылғаны туралы мәлімет)

Автор келесі тақырыптарды талқылауы мүмкін:

- Hetty Green's early ages
- How Hetty Green got rich
- Why Hetty Green had a nickname

2-ші практикалық тапсырма:

1. Topic sentence (Тақырыптық сөйлем): To combat excessive thoughts and impulses, most OCD sufferers perform certain repetitive rituals that they believe will relieve their anxiety.

Questions to ask yourself (Сұрайтын сұрақтар):

- What types of rituals do they perform?
  - How does this help them?
2. **Topic sentence (Тақырыптық сөйлем):** A child's upbringing does not seem to be part of the cause of the disorder, though stress can make the symptoms stronger.

Questions to ask yourself (Сұрайтын сұрақтар):

- Is the disorder present at birth?
  - Are there outside factors involved
  - What leads parents to seek treatment?
3. **Topic sentence (Тақырыптық сөйлем):** Research on OCD sufferers has found certain physiological trends.

Questions to ask yourself (Сұрайтын сұрақтар):

- What part of the body does it affect?
- What are some common trend?
- What can parents look for?

3-ші практикалық тапсырма:

1. Supporting details:

- Compulsions can be mental or physical
- Examples include: checking, hand washing, disturbing images
- Compulsions and obsessions may or may not be related

2. Supporting details:

- Most cases are genetic
- Stress can add to the problem
- Many members of the family may have OCD

3. Supporting details:

- Over activity of the blood in the brain
- Less serotonin
- Linked to other disorders such as Tourette syndrome and ADHD

4-ші практикалық тапсырма:

- 1. unreasonable** – paragraph 1 states that “OCD sufferers understand that their obsessions are unrealistic.”
- 2. uncontrollable** – paragraph 1 states that “they find it stressful to put these intrusive thoughts out of their minds.”
- 3. reduce** – the first sentence of paragraph 3 states: “To combat excessive thoughts and impulses, most OCD sufferers perform certain repetitive rituals that they believe will relieve their anxiety.”
- 4. obsession** – paragraph 2 states that “Fear of dirt and contamination are very common obsessive thoughts.”
- 5. checking** – paragraph 3 states that “Common rituals include excessive checking.”
- 6. throw away** – the last sentence in paragraph 3 states that “Holding onto objects that would normally be discarded, such as newspapers and containers, is another common compulsion.”
- 7. inherited** – paragraph 4 states that “a number of different genetic factors” have been found as underlying causes of the disease.
- 8. cause** – paragraph 5 gives us an example of an illness (strep throat) that is thought to be the cause behind some OCD cases.
- 9. False** – paragraph 4 states “A child’s upbringing does not seem to be part of the cause of the disorder, though stress can make the symptoms stronger. The underlying causes of OCD have been researched greatly, and point to a number of different genetic factors.”
- 10. True** – paragraph 4 states: “A child’s upbringing does not seem to be part of the cause of the disorder, though stress can make the symptoms stronger.”
- 11. True** – paragraph 5 states: “Studies have also shown that OCD sufferers have less serotonin than the average person.”
- 12. False** – paragraph 4 states: “OCD symptoms generally begin between the ages of ten and twenty-four and continue indefinitely until a person seeks treatment.”
- 13. Not Given** – paragraph 6 mentions both psychotherapy and medication but does not discuss which one patients prefer.
- 14. False** – paragraph 6 discusses different treatment options, and states that “early diagnosis and proper medication can lessen many of the symptoms and allow people to live fairly normal lives.”
- 15. True** – paragraph 6 begins with this sentence: “Because OCD sufferers tend to be so secretive about their symptoms, they often put off treatment for many years.”
- 16. True** – the final sentence in paragraph 6 indicates that antibiotics can be used in special cases of OCD: “For cases when OCD is linked to streptococcal infection, antibiotic therapy is sometimes all that is needed.”

5-ші практикалық тапсырма:

Matching (Сәйкестендіру)

1. E – paragraph 1 states: “KwaZulu translates to mean ‘Place of Heaven’.”
2. B – paragraph 1 states: “‘Natal’ was the name the Portuguese explorers gave this region when they arrived in 1497.”
3. C – paragraph 1 states: “By the late 1700s, the AmaZulu clan, meaning ‘People of Heaven,’ constituted a significant nation.”

Short-Answer Questions (Қысқа-Жауап Сұрақтары)

4. **South Africa** – the first sentence of paragraph 1 states that KwaZulu-Natal is South African province.
5. **1497** – paragraph 1 states: “Portuguese explorers...arrived in 1497.”
6. **11 million** – midway through paragraph 1 the passage states: “Today the Zulu clan represents the largest ethnic group in South Africa, with at least 11 million people in the kingdom.”

True-False-Not Given Questions (Ақиқат-Жалған-Берілмеген сұрақтар)

7. **False** – paragraph 2 talks about how the Egyptians were the first to bring beads to the area, though the British later facilitated the trade.
8. **Not Given** – paragraph 2 states that Henry Frances Flynn brought glass beads to the region, but it doesn’t state anywhere that he earned a lot of money doing this.
9. **False** – paragraph 3 states: “The Zulu people were not fooled into believing that glass beads were precious stones but, rather, used the beads to establish certain codes and rituals in their society.”
10. **True** – paragraph 3 discusses how beads are used for adornment, education, recreation, and communication.
11. **True** – paragraph 3 discusses how bead-covered gourds are carried around by women who are having fertility problems. “Fertility problems” means difficulty becoming and staying pregnant.

Choosing Headings (Тақырыптарды таңдау)

1. **iii** – What is Colorblindness? – paragraph A discusses what people think colorblindness is, and what it really is. In the middle of the paragraph it states, “The fact is that in most cases of colorblindness, there are only certain shades that a person cannot distinguish between. These people are said to be dichromatic.”
2. **viii** – Colorblindness and the Sexes – paragraph B discusses the fact that men are more prone to colorblindness than women, and states the genetic reasons why this is the case.
3. **vii** – Developing the Ability to see Color – paragraph C discusses the fact that babies are all born colorblind and that they do not develop the ability to see colors until they are a few months old. This paragraph also discusses the possibility that infants may require a colorful environment in order to develop proper color vision.

4. ii – Diagnosing Colorblindness – paragraph D discusses the reasons why colorblindness is difficult to diagnose. It also discusses the Ishihara Test, which distinguishes those who are colorblind from those who have normal color vision.
4. v – Unsolved Myths – paragraph E mentions two beliefs about colorblindness that haven't been proven: that colorblindness can aid military soldiers and that everyone is colorblind in an emergency.

Multiple-Choice Questions (Бірнеше-таңдау сұрақтары)

6. C – The second to the last sentence of Paragraph A states that: “People with trichromatic vision have all three cones in working order.”
7. B – The second sentence in Paragraph C states that: “A baby’s cones do not begin to differentiate between many different colors until the baby is approximately four months old.”
8. C – Paragraph D states the main downfall of the Ishihara Test: “The Ishihara Test is the most common, though it is highly criticized because it requires that children have the ability to recognize numerals.”

Completing a Summary (Түйіндемені аяқтау)

9. **myth** – paragraph B introduces the idea that although color vision deficiency is predominant in males, it is still possible for females to be colorblind.
10. **a little less** – paragraph B states: “In an average population, 8% of males exhibit some form of colorblindness.”
11. **X chromosomes** – paragraph B states: “Females have two X chromosomes.”
12. **less likely** – paragraph B explains that it is less likely for women to be colorblind, because if one of their X chromosomes “carries the defective genes, the other one naturally compensates.”

Classifying Information (Ақпаратты жіктеу)

1. A – paragraph 2 discusses how Antarctic penguins “huddle in communities” to keep warm
2. A – the first sentence of paragraph 3 states: “Antarctic penguins spend about 75 percent of their lives in the water.”
3. A – paragraph 3 discusses the unique feathers of Antarctic penguins that work similarly to a waterproof diving suit: “Tufts of down trap a layer of air within the feathers, preventing the water from penetrating to the penguin’s skin.”
4. B – paragraph 4 states: “Temperate species have certain physical features such as fewer feathers and less blubber to keep them cool on a hot day.”
5. B – paragraph 4 discusses the bald patches of a temperate species called African penguins.

Completing Sentences (Сөйлемдерді аяқтау)

- rocks** – paragraph 2 states: “When it’s time to create a nest, most penguins build up a pile of rocks on top of the ice to place their eggs.”
- feed/eat** – paragraph 2 discusses the Emperor penguin’s gender roles: “The female Emperor lays just one egg and gives it to the male to protect while she goes off for weeks to feed.”
- brood patch** – paragraph 2 explains how the male Emperor penguins takes care of the egg: “The male balances the egg on top of his feet, covering it with a small fold of skin called a brood patch.”
- heels and tails** – toward the end of paragraph 2 the text states: “In order to reduce the cold of the ice, penguins often put their weight on their heels and tails.”

Choosing Answers from a List (Тізімнен жауаптарды таңдау)

- A** – paragraph 3 states that penguins have to keep moving to stay warm. Their swimming is compared to flight.
- D** – the last sentence in paragraph 3 describes the penguin’s circulatory system: “Penguins also have an amazing circulatory system, which in extremely cold waters diverts blood from the flippers and legs to the heart.”
- E** – paragraph 3 describes “porpoising” which penguins do in order to be able to breathe without having to stop swimming.
- H** – paragraph 3 describes how feathers keep Antarctic penguins dry: “Tufts of down trap a layer of air within the feathers, preventing the water from penetrating to the penguin’s skin.”

Choices (B), (C), or (F) are incorrect because these are all of examples of how penguins stay cool.

IELTS Speaking (Айтылымға) дайындалу

IELTS Speaking тесті 3 бөлімнен тұрады¹:

- 1-бөлім** – емтихан алушы сізге өзіңіз туралы және үй, отбасы, жұмыс, оқу және қызығушылық сияқты бірқатар таныс тақырыптар туралы жалпы сұрақтар қояды. Бұл бөлім төрт-бес минутқа созылады.
- 2-бөлім** – сізге тапсырма парақшасының ішінде берілген белгілі бір тақырыпқа екі минутқа дейін сөйлеу қажет. Сөйлер алдыңызда сізге дайындалуға бір минут беріледі.
- 3-бөлім** – 2-бөлімдегі тақырыпқа байланысты сұрақтар қойылады. Бұл 4-5 минутқа созылатын бөлім сізге абстрактілі идеялар мен мәселелерді талқылауға мүмкіндік береді.

IELTS Speaking (Айтылым) бөлімінің сипаттамасы:

1-бөлім

---

1. “Test format”, Accessed July 18, <https://www.ielts.org/for-test-takers/test-format>.

Тапсырманың түрі мен форматы	<p>Бұл бөлімде емтихан алушы өзін таныстырады және тест тапсырушының тұлғасын тексереді. Содан кейін олар тест тапсырушыларға үй, отбасы, жұмыс, оқу және қызығушылық сияқты тақырыптар бойынша жалпы сұрақтар қояды. Жүйелікті қамтамасыз ету үшін сұрақтар сценарийден алынады.</p> <p>1-бөлім 4-5 минутқа созылады.</p>
Тапсырманың мақсаты	Тесттің бұл бөлігі бір қатар сұрақтарға жауап бере отырып, күнделікті тақырыптар мен тәжірибелер немесе жағдайлар туралы пікірлер мен ақпаратты жеткізуін білуге бағытталған.
Сұрақтардың саны	Құбылмалы

2-бөлім

Тапсырманың түрі мен форматы	<p>Емтихан алушы тест тапсырушыға белгілі бір тақырып бойынша сөйлесуге шақыратын тапсырма парақшасын береді. Тапсырма парақшасы тест тапсырушының өз сөзінде көрсетуі тиіс тармақтарды қамтиды және тест тапсырушыдан тақырыптың бір аспектісін түсіндіруді сұрайды. Тест тапсырушыға дайындалу үшін бір минут уақыт пен жазба жасау үшін қарындаш пен қағаз беріледі. Емтихан алушы тест тапсырушыдан 1-2 минут сөйлесуді сұрайды, оларды 2 минуттан кейін тоқтатып, сөйлеген тақырыпқа байланысты бір немесе екі сұрақ қояды.</p> <p>Тапсырмалар парақшасындағы тармақтарды тиімді пайдалану және дайындық кезінде жазбалар енгізу тест тапсырушыларға тиісті сөздерді қолдануға, өз сөйлеуін құрылымдауға және 2 минут ішінде сөйлеуді жалғастыруға көмектеседі.</p> <p>Дайындыққа берілген уақытты қосқанда осы бөлім 3-4 минутқа созылады.</p>
------------------------------	--

Тапсырманың мақсаты	Тесттің бұл бөлімі тиісті тілді қолдана отырып және идеяларды дәйекті түрде ұйымдастыра отырып, берілген тақырыпта егжей-тегжейлі сөйлеу қабілетіне назар аударады (емтихан алушының нұсқауысыз). Бұл бөлімді тапсыру үшін тест тапсырушылар өз тәжірибелеріне сүйенуі мүмкін.
Сұрақтардың саны	Құбылмалы

3-бөлім

Тапсырманың түрі мен форматы	3-бөлімде емтихан алушы мен тест тапсырушы 2-бөлімнің тақырыбына қатысты мәселелерді жалпы және абстрактты түрде талқылайды. Осы бөлім 4-5 минутқа созылады.
Тапсырманың мақсаты	Тесттің бұл бөлігі пікірлерді білдіру және негіздеу, сонымен қатар мәселелерді талдау, талқылау және ойлау қабілетіне бағытталған.
Сұрақтардың саны	Құбылмалы

IELTS Speaking (Айтылым) қалай бағаланады?

1. Тілді меңгеру деңгейі және Жүйелілік

Бұл сабақтастықтың, жылдамдықтың және күш-жігердің қалыпты деңгейімен сөйлеу қабілетіне, сондай-ақ келісілген сөйлеуді қалыптастыру үшін идеялар мен тілді бір-бірімен байланыстыруға қатысты. Тілді меңгерудің негізгі көрсеткіштері: сөйлеу жылдамдығы және сөйлеудің үздіксіздігі. Жүйеліліктің негізгі көрсеткіштері: сөйлемдердің логикалық реттілігі, талқылау, баяндау немесе дәлелдеу кезеңдерін нақты белгілеу, сондай-ақ сөйлемдер ішінде және олардың арасында байланысқан құрылғыларды (есімдіктер, жалғаулық шылаулар мен т.б.) қолдану.

2. Лексикалық ресурстар

Бұл өлшем мағыналар мен қатынастарды білдіруге болатын қолданылатын лексика мен дәлдіктің ауқымын білдіреді. Негізгі көрсеткіштер: қолданылатын сөздердің әртүрлілігі, қолданылатын сөздердің жеткіліктілігі мен орындылығы және қайталануды болдыртпас үшін басқа сөздерді елеулі ауытқулармен немесе елеулі ауытқуларсыз қолдану мүмкіндігі.

3. Грамматикалық ауқым мен дәлдік

Бұл тест тапсырушылардың грамматикалық ресурстарының ауқымы мен дәл және дұрыс қолданылуын білдіреді. Грамматикалық диапазонның негізгі көрсеткіштері: айтылған сөйлемдердің ұзындығы мен күрделілігі, бағыныңқы сөйлемдерді дұрыс қолдану және сөйлем құрылымдарының ауқымы. Грамматикалық дәлдіктің негізгі көрсеткіштері: берілген сөйлеу көлеміндегі грамматикалық қателер саны және қатенің коммуникативті әсері.

4. Айтылуы

Бұл өлшем айтылым тестінің талаптарын орындау үшін түсінікті сөйлеу қабілетін білдіреді. Негізгі көрсеткіштер: тыңдаушыға келтірілген шиеленістің дәрежесі, түсініксіз айтылаған сөздердің көлемі және ана тілінің әсерінің байқалуы болады.

1-бөлім¹

Сұхбат кезінде емтихан алушы сізден өзіңіз, жұмысыңыз, оқуыңыз, ата-анаңыз, үй жануарларыңыз туралы сұрақтар қоюы мүмкін. Қойылған сұрақтарға бір немесе екі сөйлеммен жауап беріңіз. “Иә” немесе “Жоқ” деген сөздермен жауап бермеуге тырысыңыз. Астында берілген мысалдарды оқып көріңіз, солардың көмегімен осы бөлімнің қандай болатынын түсіне аласыз.

Possible questions and answers (Ықтимал сұрақтар мен жауаптар)

1. *Where do you come from?*

I live in Smallville. It is a big city/small town located in the south of NeverNeverLand.

2. *What is your home like?*

I rent an apartment. We have two bedrooms, one living room, one kitchen and of course one restroom. The apartment is not very big, about 70 square meters.

3. *What the advantages and disadvantages your home has?*

The advantage is that my accommodation has lots of sunlight from the windows. And the disadvantage is that it is noisy because the centre of the city is near by.

4. *Tell me about your family.*

I have a mother, a father and a brother. My mother is a social worker, my father is a civil engineer and my brother is a student.

5. *Tell me about your job.*

Well, I work for a big firm/small company named BananaSoft. It is located in Smallville. My job title is Software Engineer.

---

1. Simone Braverman, Target Band 7, 65-66.

6. *Is there anything you dislike about your job?*

Normally, I enjoy my job very much. But sometimes my boss gives me boring assignments, which I don't like at all.

7. *What are your plans for the future?*

I would like to improve my English first and then to find another job with better salary.

Үстінде берілген сұрақтарға өзіңіз де жауап беріп көріңіз.

2-бөлім¹

Осы бөлімде сіз белгілі бір тақырыпқа 1–2 минут сөйлеуіңіз қажет. Осы бөлімге тиімді түрде дайындалу үшін сағатты қолданып, белгілі бір тақырыпқа сөйлеген сөзіңізді өлшеп көріңіз. Өзіңіздің сөзіңізді өлшеп немесе (mp3 плеер немесе диктофонға) жазып, басқа адамдардың көмегінсіз сөзіңізді бағалай аласыз.

Астында берілген тапсырма парақшаларын қолданып, сұрақтарға 1–2 минут ішінде жауап беріңіз.

Example 1 (1 мысал)

Describe a book that has had a major influence on you (Сізге үлкен әсер еткен кітапты сипаттаңыз).

You should include in your answer (Сіз өзіңіздің жауабыңызға келесі тармақтарды қосуыңыз қажет):

- What is the name of that book and who is the author?
- How you first heard of it?
- What is that book about?
- Why it played such an important role in your life?

Example 2 (2 мысал)

Describe your favorite restaurant (Өзіңіздің сүйікті мейрамханаңызды сипаттаңыз).

You should include in your answer (Сіз өзіңіздің жауабыңызға келесі тармақтарды қосуыңыз қажет):

- Where it is located in the city?
- What does it look like inside and outside?
- What kind of food is served there?
- What makes this restaurant so special to you and others?

1. Ibid., 67-68.

Example 3 (3 мысал)

Describe a museum you visited (Сіз барған мұражайды сипаттаңыз). You should mention in your answer (Сіз өзіңіздің жауабыңызға келесі тармақтарды қосуыңыз қажет):

- Where this museum is situated?
- Why people visit the museum?
- What did it look like?
- Why you liked this museum?

3-бөлім¹

Осы бөлімнің тақырыптары алдындағы бөлімдегі тақырыптарға қатысты болып келеді, бірақта сіздер абстрактты идеяларды талқылайсыз. Сіздің басты мақсатыңыз өз пікіріңізді білдіріп, оны негіздеу. Осы бөлімнің талқылау болғанына қарамастан, сіз көбірек сөйлейсіз.

Келесі берілген мысалға жауап беріңіз:

2-бөлімде осындай тапсырма парақшасын аласыз:

Describe a good friend of yours (Өзіңіздің жақсы досыңызды сипаттаңыз). You should say (Келесі тармақтарды қосуыңыз қажет):

- Where and when did you meet?
- What did you do together?
- What do you like about him/her?
- Why is he/she a good friend of yours?

3-бөлімде емтихан алушы сізден мына сұрақтарды сұрауы мүмкін:

- Who can not be a good friend of yours? Tell the properties of such a person.
- What do you value and not value in people?
- Can people, opposite in personality, be good friends?
- What do the children think about friendship? What about the adults? Compare them.
- What do you think of friendship through internet? What good and bad sides does it have?

1. Ibid., 69.

Сіздің пікіріңіз болуы қажет!¹

- Өзіңіз көргендей IELTS Speaking (Айтылым) бөлімі түрлі тақырыптарды қамтуы мүмкін, сондықтан сізге оларға өзіңіздің пікіріңіз болуы қажет. Төменде берілген түрлі тақырыптарға қарап, өзіңіздің пікіріңізді немесе ойыңызды білдіріңіз.

General topics (Жалпы тақырыптар):

- Main industry in your country, how it will develop in the future
- Pollution affecting ecology
- Popular transportation in your country
- How to have better public transport
- How your country has been improved
- City you are living in, it's advantages and disadvantages
- Your country's weather, main season
- Your country's animals, in what ways are they used
- Piece of equipment that you consider very important, why, how did you start to use it

Household (Үй шаруашылығы):

- Who does the shopping
- Where do you like to shop and when
- What do you shop for
- Who does house works, which work is the most important, why

About yourself (Өзіңіз туралы):

- How do you like spending your time
- Favorite movies (films), do you watch them on TV or in cinema
- Would you like to act in movies? Why not?
- What do you want to do in the future?
- Your favorite food
- Most interesting time in your life

Things that were important in your life (Сіздің өміріңізде маңызды болған заттар):

- Song
- Book – what about, how did it influence you

---

1. Ibid., 70-72.

Friends (Достар):

- Who is your best friend
- Where and when did you meet
- What do the children think about friendship? What about the adults? Compare them

IELTS Writing (Жазылымға) дайындалу¹

IELTS Writing (Жазылым) 2 тапсырмадан тұрады: 1-ші тапсырмаға сіз 20 минут уақытыңызды, ал 2-ші тапсырмаға 40 минут уақытыңызды жұмсауыңыз қажет. 2-ші тапсырманың балдық үлесі 1-ші тапсырмаға қарағанда екі есе көбірек болып келеді.

Тапсырма	Уақыт	Сөздердің минималды саны
1	20 минут	150
2	40 минут	250

Академиялық Жазылым	
1-ші тапсырма	бір немесе бірнеше диаграммаларда, графиктерде немесе кестелерде келтірілген фактілер мен сандарды сипаттаңыз немесе қорытындылаңыз машинаның, құрылғының немесе процестің сызбасын түсіндіріңіз
2-ші тапсырма	өз пікіріңізді айтыңыз және оны қолдау үшін мысалдар келтіріңіз

1. ТАПСЫРМАНЫ АНЫҚТАУ²

Берілген тапсырманы мұқият оқып шығыңыз. Сізге айтылған затты жазуыңыз қажет. Сізге тапсырманы толықтай орындау қажет. Берілген тапсырманың бөліктерін ұмытпауға тырысыңыз.

1-ші практикалық тапсырма

Осы тапсырмаға шамамен 20 минут жұмсауыңыз қажет.

The chart below show how average middle-income families spent their household budget in two different years.

Summarize the information by selecting and reporting the main features, and make comparisons where relevant.

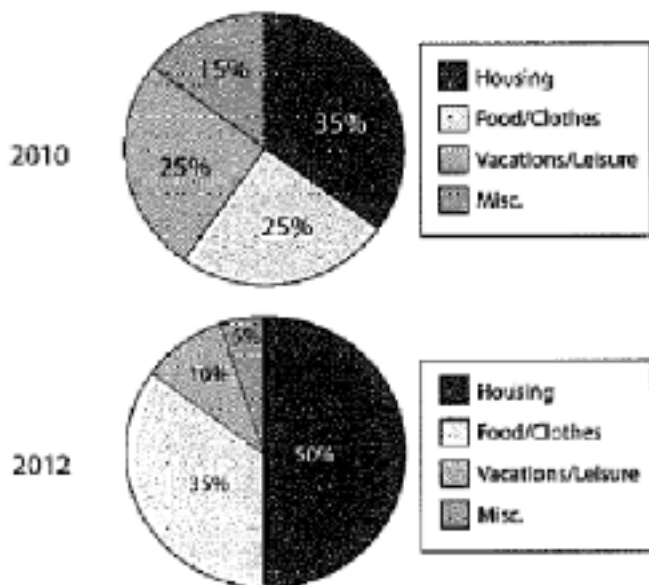
Кем дегенде 150 сөз жазыңыз.

1. Lin Lougheed, Barron's IELTS, 92.

2. Ibid., 94.

Household Budget Allocation---Middle Income

2-ші практикалық тапсырма

Осы тапсырмаға шамамен 40 минут жұмсауыңыз қажет.

Келесі тақырып туралы жазыңыз:

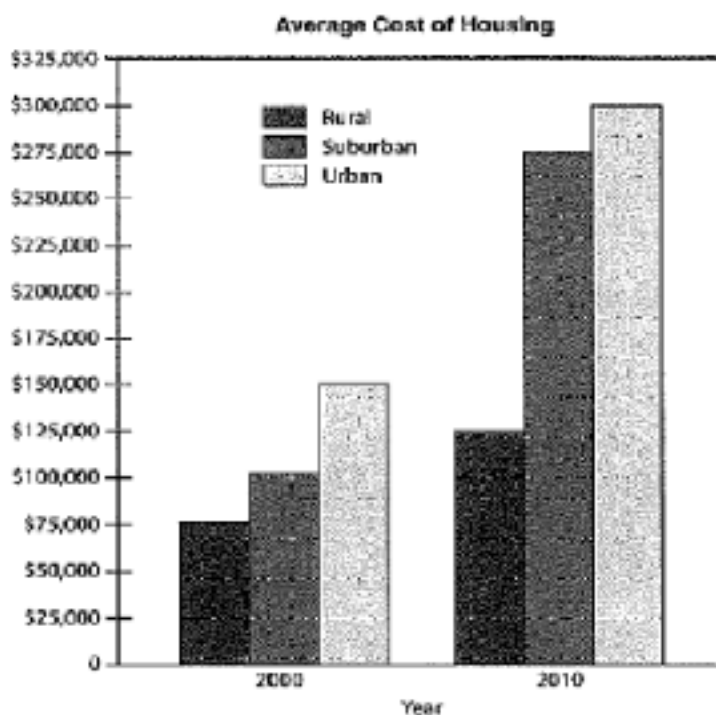
A successful person is one who has earned a lot of money.

To what extent do you agree or disagree?

Өзіңіздің жауабыңыздың себептерін түсіндіріңіз және өз біліміңізден немесе тәжірибеңізден кез-келген тиісті мысалдарды қосыңыз.

ГРАФИКТЕР, КЕСТЕЛЕР МЕН ДИАГРАММАЛАРДЫ СИПАТТАУ

График, кесте немесе диаграмма туралы жазған кезде Сізге көрсетілген ақпараттың жалпы сипаттамасын беру, көрген үрдістер мен өзгерістерді сипаттау және нақты мәліметтерді салыстыру қажет.

General Description (Жалпы сипаттама)

The graph shows the average cost of housing in rural, urban, and suburban areas in 2000 and 2010.

Trends (Үрдістер)

The cost of housing in all three areas rose significantly from 2000 to 2010.

Comparisons (Салыстырулар)

The average cost of housing is lowest in the rural area and highest in the urban area. In 2000, the average cost of urban housing was twice that of rural housing. The average cost of suburban housing in 2010 was almost three times as much as the cost in 2000.

Useful words for writing about graphs (Графиктер туралы жазуға арналған пайдалы сөздер)		
Verbs (Етістіктер)	Nouns (Зат есім)	Adjectives and Adverbs (Сын есімдер мен үстеулер)
rose	increase	steady
increased	growth	rapid
grew	rise	sharp
fell	surge	steadily
dropped	decrease	sharply
declined	drop	significantly
decreased	decline	slightly

3-ші практикалық тапсырма

Look at the table below. Respond to each question with a complete sentence (Төменде берілген кестеге қараңыз. Әр сұраққа толық сөйлеммен жауап беріңіз).

	Sit-Down Restaurant	Cafeteria	Fast-Food Restaurant
Average cost of lunch	\$10.00	\$7.00	\$4.50
Average time spent eating lunch	45 min.	30 min.	20 min.
Average cost of dinner	\$17.00	\$9.50	\$5.00
Average time spent eating dinner	60 min.	45 min.	30 min.

General Description (Жалпы сипаттама)

1. What is the table about?

Trends (Трендтер)

2. What happens to the cost of a meal between lunchtime and dinnertime at any of the restaurants?

Comparisons (Салыстыру)

3. Compare the cost of lunch at a sit-down restaurant with the cost of lunch at a cafeteria.

4. Compare the costs of lunch and dinner at a fast-food restaurant.

5. Compare the time spent eating lunch with the time spent eating dinner at a cafeteria.

3. ТЕЗИСТІ ҚҰРАСТЫРУ¹

Жауабыңызды жазар алдыңызда, тезис туралы ойлауыңыз керек. Тезис сөйлемі – ол сіздің басты ойыңыз және ол сіздің эссеңізді ұйымдастыруға көмектеседі. Сізге тезис сөйлемі сипаттау мен пікіріңізді қолдау үшін қажет. Мысал ретінде берілген тақырып пен осы тақырыпқа тезис бола алатын үш түрлі сөйлемдерді оқыңыз.

Write about the following topic (Келесі берілген тақырып туралы жазыңыз):

1. Ibid., 101.

More and more fathers are taking a break from their careers so that they can stay home and take care of their children while their wives work. This is better for the family than having both parents work full time. To what extent do you agree or disagree?

Give reasons for your answer and include any relevant examples from your own knowledge or experience (Өзіңіздің жауабыңыздың себептерін келтіріңіз және өзіңіз білетін немесе тәжірибеңізден кез-келген тиісті мысалдарды қосыңыз).

Possible Thesis Statements (Мүмкін бола алатын тезис сөйлемдері):

1. Changing customs have made it possible for men to take on roles in the family that once were considered to be only for women.
2. Many modern couples are beginning to recognize that it is better to have a parent at home to take care of the children, rather than relying on a full-time babysitter or preschool.
3. Changing views of women in the professions have made it possible for many women to earn a salary that is high enough to support a family.

4-ші практикалық тапсырма

First, read the question and identify the task. Then, choose the thesis statement or statements that are appropriate to the topic. There can be more than one thesis statement (Бірінші, сұрақты оқып, тапсырманы анықтаңыз. Содан кейін, тақырыпқа сай келетін тезис сөйлемін немесе сөйлемдерді тандаңыз. Бірден көп тезис сөйлемдері болуы мүмкін).

There should be laws to control the amount and type of violence shown on television programs.

To what extent do you agree or disagree with this statement?

Give reasons for your answer and include any relevant examples from your own knowledge and experience (Өзіңіздің жауабыңыздың себептерін келтіріңіз және өзіңіз білетін немесе тәжірибеңізден кез-келген тиісті мысалдарды қосыңыз).

Identify the task (Тапсырманы анықтаңыз)

- A) Give a description.
- B) Support your opinion.
- C) Explain a problem and ask for a solution.

Choose the Thesis Statement (Тезис сөйлемін тандаңыз)

- A) There are many types of programs on television, and each person is free to choose which programs he or she wants to watch.
- B) I enjoy watching police and detective programs on television.
- C) We can learn a lot from television, but it's not a good idea to spend more than an hour a day watching it.

4. ЭССЕНІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Сіздің тезис сөйлеміңіз сіздің эссеңіздің басты идеясы. Енді сіз өзіңіздің басты идеяңызды жалпы идеялармен қолдауыңыз қажет. Әр тақырыпқа сіз екі немесе үш жалпы идея беруіңіз қажет.

Өзіңіздің идеяларыңызды жазып алыңыз. Идеяларыңызды ұйымдастыру үшін тұжырымдамалық карта жасауыңызға болады. Өзіңіздің эссеңізді ұйымдастыру үшін келесі қадамдарды қолданыңыз.

Тақырыпты оқыңыз.

More and more families have computers in their homes, and children spend a great deal of their time using their home computer.

To what extent do you agree or disagree that computers contribute to a child's education. Give your own opinions.

Тапсырманы анықтаңыз.

Тезис сөйлемін жазыңыз.

Жалпы идеяларды қосыңыз.

Қосымша мәліметтерді қосыңыз.

Topic (Тақырып): Computer's contribution to a child's education

Body (Негізгі бөлім):

General idea 1 (1-ші жалпы идея): School work

Supporting detail 1 (1-ші қосымша мәлімет): Write projects

Supporting detail 2 (2-ші қосымша мәлімет): Computer reference books

Supporting detail 3 (3-ші қосымша мәлімет): Internet research

General idea 2 (2-ші жалпы идея): Teach while entertaining

Supporting detail 1 (1-ші қосымша мәлімет): Games

Supporting detail 2 (2-ші қосымша мәлімет): Curious children

General idea 3 (3-ші жалпы идея): Parental limits

Supporting detail 1 (1-ші қосымша мәлімет): Time limits

Supporting detail 2 (2-ші қосымша мәлімет): Content limits

5. КІРІСПЕНІ ЖАЗУ¹

Кіріспе сіздің оқырманыңызға карта секілді бағыт береді. Ол сіздің оқырманыңызға сіздің тақырыпты қалай жоспарлағаныңыз туралы айтады. Тұжырымдамалық картадағы жалпы идеялардан туындаған тақырыптық сөйлемдерді кіріспе бөлімінде қорытындыласаңыз болады.

---

1. Ibid., 107.

Мысал ретінде берілген кіріспелерді салыстырып көріңіз

Introduction 1

Weak introduction (көмескі кіріспе)

In my opinion, physical education is important. It's better for children to have it than not.

Strong introduction (жақсы кіріспе)

Physical education is an important part of every child's education. In the first place, children learn better if they spend part of each day getting some physical exercise. Additionally, physical education teaches children important skills such as teamwork. Also, it contributes to their overall physical and mental health.

Бірінші кіріспе жазушының ойын жеткізіп тұр, бірақ одан басқа ештеңе айтылмаған. Не үшін ол осындай жауап бергені белгісіз? Эссенің негізгі бөлімінде қандай қосымша мәліметтер келтірілгенін көру үшін, біз жазушының не себепті осындай пікір бергенін түсінуіміз қажет.

Ал екінші кіріспеде жазушы дене шынықтырудың не үшін маңызды екенін түсіндіретін үш түрлі себеп келтірген. Эссенің негізгі бөлімінде жазушы осы үш себептерді бөлек параграфтарда толықтай талқылауы мүмкін. Біз жазушының негізгі бөлімде қандай мәселелерді талқылайтынын білетіндіктен, жазушының идеяларының артынан ілесуі оңайырақ болады.

Thesis statement (тезис сөйлемі): Physical education is important

General idea (жалпы идея): It helps children learn better

General idea (жалпы идея): It teaches important skills

General idea (жалпы идея): It contributes to physical and mental health

5-ші практикалық тапсырма

Read the following instructions. Tell the topic of the essay and what the general idea or focus of each paragraph will be (Келесі нұсқаулықты оқыңыз. Эссенің тақырыбын және әр параграфтың жалпы идеясын айтыңыз).

Many modern couples are beginning to recognize that it is better to have a parent at home to take care of the children, rather than relying on a full-time babysitter or pre-school. I agree that this is a good idea. First, no one can care for child as well as his own parents. Parents also have to face the fact that child care costs are very high. Finally, it is my belief that family life is better when one of the spouses devotes his or her time to maintaining the home and family.

Topic:

General idea:

General idea:

General idea:

6. ПАРАГРАФТЫ ЖАЗУ

Сіз оның алдында қалай тезис сөйлемін жазу керек екендігін үйрендіңіз. Тезис сөйлемі сіздің эссеніздің не туралы болатынын айтады. Эссе параграфтардан тұрады. Әр параграфтың тақырыптық сөйлем мен қосымша мәліметтерден тұрады.

Тақырыптық сөйлем параграфтың не туралы болатындығын айтады. Ол параграфтың басында, ортасында немесе соңында кездесуі мүмкін. Ол параграфқа кіріспе немесе қорытынды ретінде қолданылады.

Сіз тұжырымдамалық картаны құрастырған кезде, сіз бірнеше жалпы идеяларды жаздыңыз. Осы идеяларды сөйлемдерге аударып көрсеңіз, тақырыптық сөйлемдерді аласыз. Жақсы тақырыптық сөйлемді жазу өте маңызды. Өйткені, ол оқырманға сіздің идеяларыңыздың артынан ілесуді жеңілдетеді және сіздің эссеңізге айқындық береді.

Сіздің тұжырымдамалық картаңызда әр жалпы идея қосымша мәліметтермен толықтырылған. Осы қосымша мәліметтер сізді жалпы идеяңызды қолдауға көмектеседі. Олар оқырманға сіздің ойыңызды жеткізуге көмектеседі. Қосымша мәліметтермен толықтырылған тақырыптық сөйлем сіздің эссеңізге айқындық береді.

Берілген мысалға қараңыз

A computer is a useful tool for school work. Computers make it very easy to keep notes and write up school projects. Reference books on computer CDs make it convenient for children to research their schools projects. In addition, the Internet makes research on any subject possible from the comfort of one's own home. Children can do all this work independently, without asking their parents to take them to the library or buy expensive reference books for them.

Topic sentence: A computer is a useful tool for school work.

Supporting details: Computers make it very easy to keep notes and write up school projects. Reference books on computer CDs make it convenient for children to research their schools projects. In addition, the Internet makes research on any subject possible from the comfort of one's own home.

6-шы практикалық тапсырма

Read the following paragraph. Write the topic sentence and the supporting details (Келесі параграфты оқыңыз. Тақырыптық сөйлем мен қосымша мәліметтерді жазыңыз).

Modern technology has given us a tool for controlling the TV programs we see. Most TVs can be programmed to block certain channels. Parents use this technology to protect their children from seeing shows that are too violent. Adults can also use this technology to avoid seeing programs that they don't want to see.

Topic sentence:

Supporting details:

Supporting details:

Supporting details:

ҚОРЫТЫНДЫНЫ ЖАЗУ

Жақсы эссе жақсы қорытындыдан тұрады. Қорытынды сіздің тезисіңізді қысқаша түрде қолдайды және оқырманға сіздің ойыңызды еске салады. Қорытынды кіріспе бөлімінде келтірілген идеяларға қайта келіп, олардың көмегімен түйіндеме, жалпылау, болжау, сұрақ немесе ұсынымның көмегімен эссені қорытындылайды. Келесі мысалдың көмегімен, кіріспе мен қорытындының қалай құрылғанын қараңыз.

Restatement (Қайтадан мәлімдеу)

Introduction (Кіріспе)

There are several ingredients to success. Earning a lot of money may be one of them, but money alone doesn't equal success. In order to be considered successful, a person should also develop useful skills and he or she should achieve a level of personal happiness, as well. These are things that money doesn't buy.

Conclusion (Қорытынды)

Success involves much more than money. Learning skills and having a happy life are equally important parts of a successful life.

Generalization (Жалпылау)

Introduction

Many modern couples are beginning to recognize that it is better to have a parent at home to take care of the children, rather than relying on a full-time babysitter or pre-school. I agree that this is a good idea. First, no one can care for child as well as his own parents. Parents also have to face the fact that child care costs are very high. Finally, it is my belief that family life is better when one of the spouses devotes his or her time to maintaining the home and family.

Conclusion

All in all, I would have to say that life is better for families when one parent stays home with the children. Both the parents and the children benefit.

Prediction (Болжау)

Introduction

These days, people around the world use the Internet to get news and information. There are both advantages and disadvantages to this situation. On the one hand, the Internet has many advantages because it provides instant access to huge amounts of information that might be difficult to get otherwise. On the other hand, the Internet has certain problems, including the fact that much of the information you find there is unreliable.

Conclusion

In the future we will rely on the Internet for quick access to all of our news and information. This will bring us many benefits as long as we remain aware of the potential pitfalls.

8. ӨЗІҢІЗДІҢ ПІКІРІҢІЗДІ МӘЛІМДЕУ

IELTS тестінің Жазылым бөлімінде сізден өзіңіздің пікіріңізді сұрауы мүмкін. Сіздің эссеңіздегі кіріспе оқырманға пікіріңізді айту қажет. Дұрыс немесе қате пікірлер жоқ. Сіздің берген пікіріңізге қарамастан, оқырман сіздің оны жеткізу қабілетіңізге назар аударады. Өзіңіздің пікіріңізді жеткізу үшін түрлі сөз тіркестерін, етістіктерді, сын есімдерді және үстеулерді қолдана аласыз.

Phrases (сөз тіркестері)	Verbs (етістіктер)	Adjectives (сын есімдер)	Adverbs (үстеулер)
In my opinion	Agree	Certain	Definitely
From my point of view	Believe	Positive	Doubtless
In my view	Think	Convinced	Certainly
To my way of thinking	Understand	Sure	Probably
To my mind	Suppose	Persuaded	Conceivably
It seems to me that	Guess	Confident	Maybe
To me	Hope		Perhaps
It is my opinion that	Imagine		Possibly
			Seemingly

7-ші практикалық тапсырма

Give your opinion about these topics. Use the words and phrases suggested (Астындағы тақырыптарға байланысты өзіңіздің пікіріңізді беріңіз. Берілген сөздерді қолданыңыз).

1. Violence on television (is/is not) very harmful for children.

It is my opinion that .....

2. Parents (should/should not) monitor their children's computer use.

In my view, ...

3. Home-cooked food (is/is not) better for the health of the family.

I understand that .....

9. ӨТПЕЛІ СӨЗДЕР

Эсседегі идеяларыңызды байланыстыру үшін сіз өтпелі сөздерді қолдануыңызға болады. Олар оқырманға сіздің сөйлемдеріңіздегі идеялардың артынан ілесуге көмектеседі. Өтпелі сөздер уақытты, деңгейді, салыстыруды немесе себептілікті көрсетуге көмектеседі. Сонымен қоса, олар қосымша мәлімет беру үшін немесе алдында айтылған заттарды еске салу үшін қолданылады.

Time (уақыт)	Degree (деңгей)	Cause and effect (себептілік)
Before	Most important	So
After	First	Thus
Since	Primarily	For this reason
Next	Principally	As a result
Then	Above all	Because
Soon	In the first place	Since
At the same time	Less important	Due to
While	Second	Therefore
Meanwhile	In the second place	Consequently
Simultaneously	To a lesser degree	So that

Comparison (салыстыру)	Contrast (салыстыру)
Similar to	Different from
Similarly	Nevertheless
Just as	Although/even though
Like	Unlike
Likewise	Yet
In the same way	But
At the same time as	In contrast to
Also	However

Explanation (түсініктеме)	Adding more information (қосымша мәлімет қосу)
In other words Such as To clarify Like For instance For example That is To illustrate Namely	In addition Moreover Besides Furthermore Also As well as What's more Additionally Likewise

8-ші практикалық тапсырма¹

Read the following paragraphs. Choose the appropriate transition word or expression to complete each sentence. Add capital letters where necessary (Келесі параграфтарды оқыңыз. Сәйкес келетін өтпелі сөздерді немесе сөз тіркесін таңдаңыз. Керек жерлерге бас әріптерді қосыңыз).

likewise	furthermore	as a result	in other words
----------	-------------	-------------	----------------

By the year 2000, the population distribution had shifted a great deal. Many more people had moved to urban and suburban areas and 1 ....., the rural population was much smaller. 2 ....., the suburban population had grown since 1950. The urban population had 3 ..... increased. 4 ....., there were now fewer people living in the countryside and more living in the cities and suburbs.

then	unlike	such as	What's more
------	--------	---------	-------------

I know you will have a good time at the party. 5 ..... most parties we go to, at this one I plan to have live music. 6 ....., the band I have hired plays your favorite kind of music. My sister-in-law is planning to prepare some really good dishes 7 ..... seafood soup and roast beef. Come early so that you can enjoy the food, and 8 ..... you can dance all night!

in addition	but	above all	in other words
-------------	-----	-----------	----------------

Physical education classes help children develop in numerous ways. Academics strengthen children's minds, 9 ..... physical education strengthens their bodies. 10 ....., it contributes to their good health. 11 ....., physical education classes help children learn about winning and losing. This is an important life skill. 12 ....., in physical education classes, children have the opportunity to learn about teamwork. This might be one of life's most important skills.

1. Ibid., 122.

10. СИНОНИМДЕР

Бір сөзді қайта қолданудың орнына, түрлі сөз қорын қолдану сіздің оқырманыңыздың назарын сақтауға көмектеседі. Ол үшін сізге мағына жағынан бірдей келетін синоним сөздерін қолдану қажет. Синоним сөздер сіздің эссеңізді қызықты қылып, бір-біріне жақын идеялардың жүйелілігін қамтамасыз етеді.

Synonyms of the word choose (choose сөзінің синонимдері)	Synonyms of the word choose (choose сөзінің синонимдері) Synonyms of the noun choice (choice зат есімінің синонимдері)
Select Opt Pick	Selection Option Alternative

9-шы практикалық тапсырма

In each of the following groups of sentences, the underlined words are used twice. Choose a synonym from the list in place of the second mention of each underlined word (Берілген сөйлемдер тобында асты сызылған сөздер екі реттен қолданылған. Әр сөйлем тобындағы екінші асты сызылған сөздердің орындарына кестенің ішіндегі синонимін таңдаңыз).

curious	alone	easy	supervision
regulate	engaged	ration	plan

Children like to feel that they can do things independently. They gain self-confidence when they know they can complete their homework assignments independently, without asking their parents for help every step of the way.

1. Independently synonym:

Parents should pay attention to what their children do on the computer, and they should control which websites for children visit. Children have a safer experience on the Internet when their parents control their computer use.

2. Control synonym:

Children are naturally interested in many things. The Internet provides interested children with a wide range of information to satisfy their hungry minds.

3. Interested synonym:

11. ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ ТӘРТІП

Хронологиялық тәртіп сіздің эссеңізді уақыт реттілігіне сәйкес ұйымдастырады. Сіз қандай әрекетін бірінші болғанын, содан кейін осы әрекеттен кейін болған әрекетті жазып, оны соңында болған әрекетпен аяқтайсыз.

Useful words for Time (Уақытты сипаттауға арналған пайдалы сөздер)	
After	In conclusion,
At (time)	In the 20s, 1980s...
At birth, in childhood, in infancy, as an adult	In the first half of the century
At last	In the first place, second place
At the turn of the century	Later
Before	Next, then, subsequently
Between.....and.....	On (day)
During	Previous
Earlier	Previously
Every	Prior to
Finally	Simultaneously, at the same time as
First, second, third, etc.	Since.....
Former, latter	To begin with
In (year)	While

10-шы практикалық тапсырма

Combine the pairs of sentences using after, while, or before. There may be more than one way to combine these sentences. You may have to change pronouns and verb tenses (Берілген сөйлем жұптарын after, while, немесе before деген сөздерді қосып қосыңыз. Осы сөйлемдерді қосудың бірнеше жолдары болуы мүмкін. Есімдіктер мен шақтарды ауыстыруыңызға болады).

- The audience left the concert hall. The orchestra played the last note.
.....
- Look at the menu. Order your meal.
.....
- The lights went out. We lit a candle.
.....
- We were waiting for you in the coffee shop. You were waiting for us at the bookstore.
.....
- The filled the cars with gas. The car ran out of gas.
.....

12. САЛЫСТЫРУ

Сіз белгілі бір объектіні немесе тұлғаны басқа объект немесе тұлғамен салыстыру арқылы сипаттай аласыз.

Useful words for comparison and contrast (салыстыруға арналған пайдалы сөздер)	
Almost the same as	Different from
In common with	Differ from
Correspond to	Even so
In the same way	However
Just as	In contrast to
Like, alike	In opposition to
Resemblance	Less than
Resemble	More than
Similar to	Otherwise
Similarly	Slower than, etc.
To be parallel to	Still

11-ші практикалық тапсырма¹

Complete the blanks with words that show comparison or contrast. Use the words in the list below. Some words may be used more than once. Don't forget to add capitals where necessary (Бос орындарды орнына салыстыруды білдіретін сөздерді жазыңыз. Берілген кестедегі сөздерді қолданыңыз. Кейбір сөздерді бірнеше рет қолдансаңыз болады).

in contrast to	while	difference	however
----------------	-------	------------	---------

Landline phones and cell phones are devices used for communicating with people in other places. The biggest 1 ..... between a landline phone and a mobile phone is that a landline phone stays in one place 2 ..... a mobile phone can go everywhere. A landline phone always stays in your home or office. A mobile phone, 3 ..... , can go wherever you go. There is a disadvantage to this. You always know where your landline phone is – on your desk, on the kitchen wall, by the bed, or wherever you keep it. 4 ..... a landline phone, a mobile phone is easily misplaced.

13. ЕСІМДІКТЕР

Бір зат есімді эсседе қайта қолданудың орнына оны есімдікпен алмастыруға болады.

1. Ibid., 129.

Pronouns (Есімдіктер)				
Subject	He This	She that	It This	They Those
Object	His This	Her That	It These	Them Those
Possessive	His	Her	Its	Their

12-ші практикалық тапсырма¹

Choose the correct pronoun to complete each sentence. Add capital letters where necessary (Сөйлемдерді аяқтау үшін дұрыс есімдіктерді таңдаңыз. Керек жерлерге бас әріптерді қосыңыз).

her	they	them	their	this	it
-----	------	------	-------	------	----

I feel that your evening TV programs are not very interesting, and I am sure that few people watch 1 ..... . For example, last night I watched a drama program on your channel. 2 ..... was one of the most boring programs I have ever seen. The leading actress was not very interesting, and 3 ..... voice made me want to fall asleep. If you continue to show programs like 4 ..... , you will probably lose most of your viewers. 5 ..... will choose to watch channels with more interesting programs instead. Then your advertisers may well decide that 6 ..... advertising money would be better spent on channels that have a larger audience.

14. ЗАТ ЕСІМДЕР

Ағылшын тіліндегі зат есімдер есептелетін және есептелмейтін болып келеді. Есептелетін зат есімдерге есептелетін заттар жатады. Олардың алдына сандарды қоюға болады. Олардың жекеше және көпше түрлері болады.

I read *one book* last week.

I read *25 books* last week.

Есептелмейтін зат есімдер есептелмейді. Олардың алдына сандарды қоюға болмайды. Олардың тек жекеше түрлері бар.

I drank some *milk*.

He paid a lot for that *gold*.

Есептелетін зат есімдер бір ғана затты білдіріп тұрса, оның жекеше түрін қолданыңыз. Ал егер бірден көп заттарды білдіріп тұрса, онда көпше түрін қолданыңыз.

1. Ibid., 130.

There is *one house* on this street.

There are *many houses* on this street.

13-ші практикалық тапсырма¹

Read the paragraph from a student essay. Choose the correct form of the word (Студенттің жазған эссесінің параграфтарын оқып шығыңыз. Сөздердің дұрыс формасын таңдаңыз).

Many **1** ..... (child/children) spend a lot of time in front of the TV. Some may spend five or more **2** ..... (hour/hours) a day watching TV. This is too much. Even one **3** ..... (hour/hours) a day is too much TV time, in my opinion. Some **4** ..... (parent/parents) allow this but other limit TV time. I think this is a good **5** ..... (practice/practices). Young **6** ..... (person/people) should spend more time reading **7** ..... (book/books), playing **8** ..... (game/games), and helping their **9** ..... (parent/parents). I believe that a **10** ..... (child/children) who spends less time in front of the TV will grow up to become a more intelligent and creative **11** ..... (adult/adults).

14-ші практикалық тапсырма

Write the plural form of each word (Берілген сөздердің көпше түрін жазыңыз)

1. shelf .....
2. zero .....
3. museum .....
4. tourist .....
5. person .....
6. dictionary .....
7. bus .....
8. knife .....
9. passenger .....
10. tomato .....

15. СӨЙЛЕМДЕРДІҢ ТҮРЛЕРІ

Сөйлемдердің түрлілігі сіздің эссеңізді оқырманға қызықты ұстауға көмектеседі. Сонымен қоса, ол сіздің жазу қабілетіңіздің ауқымдылығын көрсетеді. Сіз оған әртүрлі сөйлемдердің түрлерін қолдану арқылы жете аласыз. Сөйлемдердің 4 түрі бар: қарапайым (simple), күрделі (compound), күрделі (complex), күрделі-күрделі (complex-compound).

Қарапайым сөйлем (simple sentence)

Қарапайым сөйлем бір бастауыш пен бір баяндауыштан тұрады

Television offers a variety of program – television – бастауыш, offers – баяндауыш

1. Ibid., 131.

Күрделі сөйлем (compound sentence)

Күрделі сөйлем жалғаулық шылаулардың (and, or, but) көмегімен екі немесе одан көп сөйлемдерден тұрады

Some people are not bothered by violent TV programs, but others avoid them.

Күрделі сөйлем (complex sentence)

Бұл күрделі сөйлем бір қарапайым сөйлем (басты сөйлем) мен бір немесе одан да көп бағыныңқы сөйлемдерден тұрады.

If we don't like a particular TV program, we can easily change the channel.

Құрмалас сөйлем (complex-compound sentence)

Құрмалас сөйлем екі немесе одан да көп сөйлемдер мен бір немесе одан да көп бағыныңқы сөйлемдерден тұрады.

While many people avoid watching violent TV programs, others don't mind them and they watch them frequently.

ПРАКТИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРҒА АРНАЛҒАН ЖАУАПТАР

3-ші практикалық тапсырма

1. The table shows the average cost of lunch and dinner and the average time spent eating these meals at three different types of restaurants.
2. The cost of meal at any of the restaurants becomes higher at dinnertime.
3. The average cost of lunch at a sit-down restaurant is \$3.00 higher than the cost at a cafeteria.
4. The average cost of dinner at a fast-food restaurant is just 50 cents more than the average cost of lunch.
5. On average, people spend 30 minutes eating lunch at a cafeteria and 15 minutes longer than this eating dinner.

4-ші практикалық тапсырма

Identify the task

B) Support your opinion. You are asked for your opinion about violence on television and whether laws are needed. This answer must be related to the content of television programs.

Choose the Thesis statement

A) There are many types of programs on television, and each person is free to choose which programs he or she wants to watch.

5-ші практикалық тапсырма

Topic: Parents stay at home to take care of children

General idea: Parents are the best caretakers

General idea: High cost of child care

General idea: Better family life

6-ші практикалық тапсырма

Topic sentence: Modern technology has given us tools for controlling the TV programs we see.

Supporting details: Most TVs can be blocked to certain channels.

Supporting details: Parents use this technology to protect their children from seeing shows that are too violent.

Supporting details: Adults can also use this technology to avoid seeing programs that they don't want to see.

7-ші практикалық тапсырма

1. It is my opinion that violence on television is (is not) very harmful for children.
2. In my view, parents should (should not) monitor their children's computer use.
3. I understand that home-cooked food is (is not) better for the health of the family.

8-ші практикалық тапсырма

1. as a result
2. Furthermore
3. likewise
4. In other words
5. Unlike
6. What's more
7. such as
8. then
9. but
10. In other words
11. In addition
12. Above all

9-шы практикалық тапсырма

1. alone
2. regulate
3. curious

10-шы практикалық тапсырма

1. Before the audience left the concert hall, the orchestra played the last note.
2. After looking at the menu, you can order your meal.
3. While looking at the menu, you can order your meal.
4. After the lights went out, we lit a candle.
5. Before the lights went out, we lit a candle.
6. While we were waiting for you in the coffee shop, you were waiting for us at the bookstore.
7. Before they filled/filled up the car with gas/petrol, the car ran out of gas/petrol.

11-ші практикалық тапсырма

1. difference
2. while
3. however
4. in contrast to

12-ші практикалық тапсырма

1. them
2. It
3. her
4. this
5. They
6. their

13-ші практикалық тапсырма

1. children
2. hours
3. hour
4. parents
5. practice
6. people
7. books
8. games
9. parents
10. child
11. adult

14-ші практикалық тапсырма

1. shelves
2. zeroes
3. museums
4. tourists
5. people
6. dictionaries
7. buses
8. knives
9. passengers
10. tomatoes

15-ші практикалық тапсырма

PRACTICE TEST (ПРАКТИКАЛЫҚ ТЕСТ)

LISTENING (ТЫҢДАЛЫМ)

Section 1 – Questions 1–10¹

Questions 1–6

Complete the notes below (Астында берілген жазбаларды аяқта).

Write **NO MORE THAN TWO WORDS AND/OR A NUMBER** for each answer (әр сұраққа **СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ ЖӘНЕ/НЕМЕСЕ САНДЫ** жазыңыз).

Dreamtime travel agency Tour information	
<i>Example</i>	<i>Answer</i>
Holiday name	<u>Whale Watch Experience</u>
Holiday length	2 days
Type of transportation	1 .....
Maximum group size	2 .....
Next tour date	3 .....
Hotel name	4 The.....

Questions 5 and 6

Choose **TWO** letters, A–E (Берілген A–E әріптерінің арасынан дұрыс **ЕКЕУІН** таңдаңыз).

Which **TWO** things are included in the price of the tour?

- A fishing trip
- B guided bushwalk
- C reptile park entry
- D table tennis
- E tennis

1. Cambridge IELTS 5. Examination papers from University of Cambridge ESOL Examinations: English for Speakers of Other Languages, (Cambridge University Press, 2006), 10–11.

Осы тесттің аудиосын жоғарыда көрсетілген кітаптің дискінен тыңдай аласыздар.

Questions 7-10

Complete the sentences below (Сөйлемдерді аяқта).

Write **NO MORE THAN THREE WORDS AND/OR A NUMBER** for each answer (әр сұраққа **ҮШ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ ЖӘНЕ/НЕМЕСЕ САНДЫ** жазыңыз).

- 7 The tour costs \$ .....
- 8 Bookings must be made no later than ..... days in advance.
- 9 A ..... deposit is required.
- 10 The customer's reference number is .....

Section 2 – Questions 11-20

Questions 11-19

Complete the table below (Берілген кестені аяқтаныз).

Write **NO MORE THAN THREE WORDS** for each answer (әр сұраққа **ҮШ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ** жазыңыз).

Brand of Cot	Good Points	Problems	Verdict
<i>Baby Safe</i>	Easy to 11	Did not have any 12 ..... Babies could trap their 13 ..... in the side bar	14 .....
<i>Choice Cots</i>	Easy to 15	Side did not drop down Spaces between the bars were 16	17 .....
<i>Mother's Choice</i>	Base of cot could be moved	Did not have any 18 ..... Pictures could be removed easily	19 .....

Question 20

Complete the notes below (Астында берілген жазбаларды аяқтаныз)

Write **ONE WORD ONLY** for the answer (БІР СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ жазыңыз).

- Metal should not be rusted or bent
- Edges of cot should not be 20 .....

Section 3 – Questions 21-30

Questions 21-23

Choose the correct letter, A, B, or C (Берілген A, B, немесе C әріптерінің арасынан дұрысын таңдаңыз).

21 Andrew has worked at the hospital for

- A two years.
- B three years.
- C five years.

22 During the course Andrew's employers will pay

- A his fees.
- B his living costs.
- C his salary.

23 The part-time course lasts for

- A one whole year.
- B 18 months.
- C two years.

Questions 24 and 25

Choose **TWO** letters A-E (Берілген A-E әріптерінің арасынан дұрыс ЕКЕУІН таңдаңыз).

What **TWO** types of coursework are required **each month** on the part-time course?

- A a case study
- B an essay
- C a survey
- D a short report
- E a study diary

Questions 26-30

Complete the summary below (Астыңдағы мазмұнды аяқта).

Write **NO MORE THAN THREE WORDS AND/OR A NUMBER** for each answer (әр сұраққа **ҮШ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ ЖӘНЕ/НЕМЕСЕ САНДЫ** жазыңыз).

Modular courses

Students study 26 ..... during each module. A module takes 27 ..... and the work is very 28 ..... . To get a Diploma each student has to study 29 ..... and then work on 30 ..... in depth.

Section 4 – Questions 31-40

Questions 31-35

Complete the sentences below (Астыңдағы сөйлемдерді аяқтаңыз).

Write **NO MORE THAN THREE WORDS** for each answer (әр сұраққа **ҮШ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ** жазыңыз).

31 According to George Bernard Shaw, men are supposed to understand ..... , economics and finance.

32 However, women are more prepared to ..... about them.

33 Women tend to save for ..... and a house.

34 Men tend to save for ..... and for retirement.

35 Women who are left alone may have to pay for ..... when they are old.

Questions 36-40

Complete the summary below.

Write **NO MORE THAN THREE WORDS AND/OR A NUMBER** for each answer (әр сұраққа **ҮШ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН ЖАУАПТЫ ЖӘНЕ/НЕМЕСЕ САНДЫ** жазыңыз).

Saving for the future

Research indicates that many women only think about their financial future when a 36 ..... occurs. This is the worst time to make decisions. It is best for women to start thinking about pensions when they are in their 37 ..... . A good way for women to develop their 38 ..... in dealing with financial affairs would be to attend classes in 39 ..... . When investing in stocks and shares, it is suggested that women should put a high proportion of their savings in 40 ..... . In such ways, women can have a comfortable, independent retirement.

ACADEMIC READING (АКАДЕМИЯЛЫҚ ОҚЫЛЫМ)

Reading Passage 1

You should spend about 20 minutes on Questions 1–13, which are based on Reading Passage 1 below (1-ші Оқылым үзіндісіне негізделген 1-13 сұрақтарға шамамен 20 минут жұмсауыңыз қажет).

Johnson's Dictionary

For the century before Johnson's *Dictionary* was published in 1775, there had been concern about the state of the English language. There was no standard way of speaking or writing and no agreement as to the best way of bringing some order to the chaos' of English spelling, Dr. Johnson provided solution.

There had, of course, been dictionaries in the past, the first of these being a little book of some 120 pages, compiled by a certain Robert Cawdray, published in 1604 under the title *A Table Alphabeticall* 'of hard usuall English words'. Like the various dictionaries that came after it during the seventeenth century, Cawdray's tended to concentrate on 'scholarly' words: one function of the dictionary was to enable its student to convey an impression of fine learning.

Beyond the practical need to make order out of chaos, the rise of dictionaries is associated with the rise of the English middle class, who were anxious to define and circumscribe the various worlds to conquer – lexical as well as social and commercial. It is highly appropriate that Dr Samuel Johnson, the very model of an eighteenth-century literary man, as famous in his own time as in ours, should have published his *Dictionary* at the very beginning of the heyday of the middle class.

Johnson was a poet and critic who raised common sense to the heights of genius. His approach to the problems that had worried writers throughout the late seventeenth and early eighteenth centuries was intensely practical. Up until his time, the task of producing a dictionary on such a large scale had seemed *impossible without* the establishment of an academy to make decisions about right and wrong usage. Johnson decided he did not need an academy to settle arguments about *language*; he would write a dictionary himself; and he would do it single-handed. Johnson signed the contract for the *Dictionary* with the bookseller Robert Dossley at a breakfast held at the Golden Anchor Inn near Holborn Bar on 18 June 1764. He was to be paid £1,575 in instalments, and from this he took money to rent 17 Gough Square, in which he set up his 'dictionary workshop'.

James Boswell, his biographer, described the garret where Johnson worked as 'fitted up like a counting house' with a long desk running down the middle at which the copying clerks would work standing up. Johnson himself was stationed on a rickety chair at an 'old crazy deal table' surrounded by a chaos of borrowed books. He was also helped by six assistants, two of whom died whilst the *Dictionary* was still in preparation.

The work was immense: filling about eighty large notebooks (and without a library to hand). Johnson wrote the definitions of over 40,000 words, and illustrated their many meanings with some 114,000 quotations drawn from English writing on every subject, from the Elizabethans to his own time. He did not expect to achieve complete originality. Working to a deadline, he had to draw on the best of all previous dictionaries, and to make his work one of heroic synthesis. In fact, it was very much more. Unlike his predecessors, Johnson treated English very practically, as a living language, with many different shades of meaning. He adopted his definitions on the principle of English common law – according to precedent. After its publication, his Dictionary was not seriously rivalled for over a century.

After many vicissitudes the Dictionary was finally published on 15 April 1775. It was instantly recognised as a landmark throughout Europe. ‘This very noble work,’ wrote the leading Italian lexicographer, ‘will be a perpetual monument of Fame to the Author, an Honour to his own Country in particular, and a general Benefit to the republic of Letters throughout Europe.’ The fact that Johnson had taken on the Academies of Europe and matched them (everyone knew that forty French academics had taken forty years to produce the first French national dictionary) was cause for much English celebration.

Johnson had worked for nine years, ‘with little assistance of the learned, and without any patronage of the great; not in the soft obscurities of retirement, or under the shelter of academic bowers, but amidst inconvenience and distraction, in sickness and in sorrow’. For all its faults and eccentricities his two-volume work is a masterpiece and a landmark, in his own words, ‘setting the orthography, displaying the analogy, regulating the structures, and ascertaining the significations of English words’. It is the cornerstone of Standard English, an achievement which, in James Boswell’s words, ‘conferred stability on the language of his country’.

The *Dictionary*, together with his other writing, made Johnson famous and so well esteemed that his friends were able to prevail upon King George III to offer him a pension. From then on, he was to become the Johnson of folklore.

Questions 1-3

Choose **THREE** letters A-H (Берілген А-Н әріптерінің арасынан дұрыс **ҮШЕУІН** таңдаңыз).

Write your answers in boxes 1-3 on your answer sheet (Жауаптарыңызды жауап парағыңыздағы 1-3 қорапшаларына жазуыңыз қажет).

NB Your answers may be given in any order (Жауаптарыңызды кез-келген тәртіпте беруіңізге болады).

Which **THREE** of the following statements are true of Johnson’s Dictionary?

- A It avoided all scholarly works.
- B It was the only English dictionary in general use for 200 years.
- C It was famous because of the large number of people involved.
- D If focused mainly on language from contemporary texts.
- E There was a time limit for its completion.

- F It ignored work done by previous dictionary writers.
- G It took into account subtleties of meaning.
- H Its definitions were famous for their originality.

Questions 4-7

Complete the summary (Түйіндемені аяқтаңыз) .

Choose **NO MORE THAN TWO WORDS** from the passage for each answer (әр сұраққа үзіндіден алынған **ЕКІ СӨЗДЕН КӨП БОЛМАЙТЫН** жауап беріңіз).

Write your answers in boxes 4-7 on your answer sheet.

In 1764 Dr Johnson accepted the contract to produce a dictionary. Having rented a garret he took on a number of 4....., who stood at a long central desk. Johnson did not have a 5....., available to him, but eventually produced definitions of in excess of 40,000 words written down in 80 large notebooks. On publication, the Dictionary was immediately hailed in many European countries as a landmark. According to his biographer, James Boswell, Johnson's principal achievement was to bring 6..... to the English language. As a reward for his hard work, he was granted a 7..... by the king.

Questions 8-13

Do the following statements agree with the information given in Reading Passage 1? (Келесі мәлімдемелер 1-ші Оқылым үзіндісінде келтірілген ақпаратпен сәйкес келе ме?)

In boxes 8-13 on your answer sheet, write (Өзіңіздің жауап парағыңызға 8-13 қорышаларына келесіні жазыңыз)

TRUE	if the statement agrees with the information
FALSE	if the statement contradicts the information
NOT GIVEN	if there is no information on this

- 8 The growing importance of the middle classes led to an increased demand for dictionaries.
- 9 Johnson has become more well known since his death.
- 10 Johnson had been planning to write a dictionary for several years.
- 11 Johnson set up an academy to help with the writing of his *Dictionary*.
- 12 Johnson only received payment for his *Dictionary* on its completion.
- 13 Not all of the assistants survived to see the publication of the *Dictionary*.

Reading Passage 2

You should spend about 20 minutes on Questions 14–26, which are based on Reading Passage 2 below (2-ші Оқылым үзіндісіне негізделген 14–26 сұрақтарға шамамен 20 минут жұмсауыңыз қажет).

Nature or Nurture?

A A few years ago, in one of the most fascinating and disturbing experiments in behavioural psychology, Stanley Milgram of Yale University tested 40 subjects from all walks of life for their willingness to obey instructions given by a 'leader' in a situation in which the subjects might feel a personal distaste for the actions they were called upon to perform. Specifically, Milgram told each volunteer 'teacher-subject' that the experiment was in the noble cause of education, and was designed to test whether or not pushing pupils for their mistakes would have a positive effect on the pupils' ability to learn.

B Milgram's experimental set-up involved placing the teacher-subject before a panel of thirty switches with labels ranging from '15 volts of electricity (slight shock)' to '450 volts (danger – severe shock)' in steps of 15 volts each. The teacher-subject was told that whenever the pupil gave the wrong answer to a question, a shock was to be administered, beginning at the lowest level and increasing in severity with each successive wrong answer. The supposed 'pupil' was in reality an actor hired by Milgram to simulate receiving the shocks by emitting a spectrum of groans, screams and writhings together with an assortment of statements and expletives denouncing both the experiment and the experimenter. Milgram told the teacher-subject to ignore the reactions of the pupil, and to administer whatever level of shock was called for, as per the rule governing the experimental situation of the moment.

C As the experiment unfolded, the pupil would deliberately give the wrong answers to questions posed by teacher, thereby bringing on various electrical punishments, even up to the danger level of 300 volts and beyond. Many of the teacher-subjects balked at administering the higher levels of punishments, and turned to Milgram with questioning looks and/or complaints about continuing the experiment. In these situations, Milgram calmly explained that the teacher-subject was to ignore the pupil's cries for mercy and carry on with the experiment. If the subject was still reluctant to proceed, Milgram said that it was important for the sake of the experiment that the procedure be followed through to the end. His final argument was, 'You have no other choice. You must go on.' What Milgram was trying to discover was the number of teacher-subjects who would be willing to administer the highest level of shock, even in the face of strong personal and moral revulsion against the rules and conditions of the experiment.

D Prior to carrying out the experiment, Milgram explained his idea to a group of 39 psychiatrists and asked them to predict the average percentage of people in an ordinary population who would be willing to administer the highest shock level of 450 volts. The overwhelming consensus was that virtually all the teacher-subjects would refuse to obey the experimenter. The psychiatrists felt that 'most subjects would not go beyond 150 volts' and they further anticipated that only four per cent would go up to 300 volts. Furthermore, they thought that only a lunatic fringe of about one in 1,000

would give the highest shock of 450 volts.

E What were the actual results? Well, over 60 per cent of the teacher-subjects continued to obey Milgram up to the 450-volt limit. In repetitions of the experiment in other countries, the percentage of obedient teacher-subjects was even higher, reaching 85 per cent in one country. How can we possibly account for this vast discrepancy between what calm, rational, knowledgeable people predict in the comfort of their study and what pressured, flustered, but cooperative 'teachers' actually do in the laboratory of real life?

F One's first inclination might be to argue that there must be some sort of built-in animal aggression instinct that was activated by the experiment, and that Milgram's teacher-subjects were just following a genetic need to discharge this pent-up primal urge onto the pupil by administering the electrical shock. A modern hard-core sociobiological might even go so far as to claim that this aggressive instinct evolved as an advantageous trait, having been of survival value to our ancestors in their struggle against the hardships of life on the plains and in the caves, ultimately finding its way into our genetic make-up as a remnant of our ancient animal ways.

G An alternative to this notion of genetic programming is to see the teacher-subjects' actions as a result of the social environment under which the experiment was carried out. As Milgram himself pointed out, 'Most subjects in the experiment see their behaviour in a larger context that is benevolent and useful to society – the pursuit of scientific truth. The psychological laboratory has a strong claim to legitimacy and evokes trust and confidence in those who perform there. An action such as shocking the victim, which in isolation appears evil, acquires a completely different meaning when placed in this setting.'

H Thus, in this explanation the subject merges his unique personality and personal and moral code with that of larger institutional structures, surrendering individual properties like loyalty, self-sacrifice and discipline to the service of malevolent systems of authority.

I Here we have two radically different explanations for why so many teacher-subjects were willing to forgo their sense of personal responsibility for the sake of an institutional authority figure. The problem for biologists, psychologists and anthropologists is to sort out which of these two polar explanations is more plausible. This, in essence, is the problem of modern sociobiology – to discover the degree to which hard-wired genetic programming dictates, or at least strongly biases, the interaction of animals and humans with their environment, that is, their behaviour. Put another way, sociobiology is concerned with elucidating the biological basis of all behaviour.

Questions 14-19

Reading Passage 2 has nine paragraphs, A-I (2-ші Оқылым үзіндісінде А-І 9 бөлімдері берілген)

Which paragraph contains the following information? (Қай бөлімдерде келесі мәлімет берілген?)

Write the correct letter A-I in boxes 14-19 on your answer sheet (14-19 қорашаларында дұрыс А-І әріптерін жауап парақшаңызға жазыңыз).

- 14 a biological explanation of the teacher-subjects' behaviour
- 15 the explanation Milgram gave the teacher-subjects for the experiment
- 16 the identity of the pupils
- 17 the expected statistical outcome
- 18 the general aim of sociobiological study
- 19 the way Milgram persuaded the teacher-subjects to continue

Questions 20-22

Choose the correct letter A, B, C or D (Берілген А, В, С немесе D әріптерінің арасынан дұрысын тандаңыз).

Write your answers in boxes 20-22 on your answer sheet (20-22 қорашаларына өзіңіздің жауаптарыңызды жауап парағына жазыңыз).

- 20 The teacher-subjects were told that they were testing whether
  - A a 450-volt shock was dangerous.
  - B punishment helps learning.
  - C the pupils were honest.
  - D they were suited to teaching.
- 21 The teacher-subjects were instructed to
  - A stop when a pupil asked them to.
  - B denounce pupils who made mistakes.
  - C reduce the shock level after a correct answer.
  - D give punishment according to a rule.
- 22 Before the experiment took place the psychiatrists
  - A believed that a shock of 150 volts was too dangerous.
  - B failed to agree on how the teacher-subjects would respond to instructions.
  - C underestimated the teacher-subjects' willingness to comply with experimental procedure.
  - D thought that many of the teacher-subjects would administer a shock of 450 volts.

Question 23–26

Do the following statements agree with the information given in Reading Passage 2? (Келесі мәлімдемелер 2-ші Оқылым үзіндісінде келтірілген ақпаратпен сәйкес келе ме?)

In boxes 23–26 on your answer sheet, write (Өзіңіздің жауап парағыңызға 23–26 қорапшаларына келесіні жазыңыз)

TRUE	if the statement agrees with the information
FALSE	if the statement contradicts the information
NOT GIVEN	if there is no information on this

23 Several of the subjects were psychology students at Yale University.

24 Some people may believe that the teacher–subjects' behaviour could be explained as a positive survival mechanism.

25 In a sociological explanation, personal values are more powerful than authority.

26 Milgram's experiment solves an important question in sociobiology.

Reading Passage 3

You should spend about 20 minutes on Questions 27–40, which are based on Reading Passage 3 below (3-ші Оқылым үзіндісіне негізделген 27–40 сұрақтарға шамамен 20 минут жұмсауыңыз қажет)

The Truth about the Environment

For many environmentalists, the world seems to be getting worse. They have developed a hit-list of our main fears: that natural resources are running out; that the population is ever growing, leaving less and less to eat; that species are becoming extinct in vast numbers, and that the planet's air and water are becoming ever more polluted.

But a quick look at the facts shows a different picture. First, energy and other natural resources have become more abundant, not less so, since the book 'The Limits to Growth' was published in 1972 by a group of scientists. Second, more food is now produced per head of the world's population than at any time in history. Fewer people are starving. Third, although species are indeed becoming extinct, only about 0,7% of them are expected to disappear in the next 50 years, not 25–50%, as has so often been predicted. And finally, most forms of environmental pollution either appear to have been exaggerated, or are transient – associated with the early phases of industrialisation and therefore best cured not by restricting economic growth, but by accelerating it. One form of pollution – the release of greenhouse gases that causes global warming – does appear to be a phenomenon that is going to extend well into our future, but its total impact is unlikely to pose a devastating problem. A bigger problem may well turn out to be an inappropriate response to it.

Yet opinion polls suggest that many people nurture the belief that environmental standards are declining and four factors seem to cause this disjunction between perception and reality.

One is lopsidedness built into scientific research. Scientific funding goes mainly to areas with many problems. That may be wise policy, but it will also create an impression that many more potential problems exist than is the case.

Secondly, environmental groups need to be noticed by the mass media. They also need to keep the money rolling in. Understandably, perhaps, they sometimes overstate their arguments. In 1997, for example, the World Wide Fund for Nature issued a press release entitled: 'Two thirds of the world's forests lost forever'. The truth turns out to be nearer 20%.

Though these groups are run overwhelmingly by selfless folk, nevertheless share many of the characteristics of other lobby groups. That would matter less if people applied the same degree of skepticism to environmental lobbying as they do to lobby groups in other fields. A trade organisation arguing for, say, weaker pollution controls is instantly seen as self-interested. Yet a green organisation opposing such a weakening is seen as altruistic, even if an impartial view of the controls in question might suggest they are doing more harm than good.

A third source of confusion is the attitude of the media. People are clearly more curious about bad news than good. Newspapers and broadcasters are there to provide what the public wants. That, however, can lead to significant distortions of perception. An example was America's encounter with El Nino in 1997 and 1998. This climatic phenomenon was accused of wrecking tourism, causing allergies, melting the ski-slopes and causing 22 deaths. However, according to an article in the *Bulletin of the American Meteorological Society*, the damage it did was estimated at US \$4 billion but the benefits amounted to some US \$19 billion. These came from higher winter temperatures (which saved an estimated 850 lives, reduced heating costs and diminished spring floods caused by meltwaters).

The fourth factor is poor individual perception. People worry that the endless rise in the amount of stuff everyone throws away will cause the world to run out of places to dispose of waste. Yet, even if America's trash output continues to rise as it has done in the past, even if the American population doubles by 2100, all the rubbish America produces through the entire 21st century will still take up only one-12,000th of the area of the entire United States.

So what of global warming? As we know, carbon dioxide emissions are causing the planet to warm. The best estimates are that the temperatures will rise by 2-3 C in this century, causing considerable problems, at a total cost of US \$5,000 billion.

Despite the intuition that something drastic needs to be done about such a costly problem, economic analyses clearly show it will be far more expensive to cut carbon dioxide emissions radically than to pay the costs of adaptation to the increased temperatures. A model by one of the main authors of the United Nations Climate Change Panel shows how an expected temperature increase of 2.1 degrees in 2100 would only be diminished to an increase of 1.9 degrees. Or to put it another way, the temperature increase that the planet

would have experienced in 2094 would be postponed to 2100.

So this does not prevent global warming, but merely buys the world six years. Yet the cost of reducing carbon dioxide emissions, for the United States alone, will be higher than the cost of solving the world's single, most pressing health problem: providing universal access to clean drinking water and sanitation. Such measures would avoid 2 million deaths every year, and prevent half of a billion people from becoming seriously ill.

It is crucial that we look at the facts if we want to make the best possible decisions for the future. It may be costly to be overly optimistic – but more costly still to be too pessimistic.

Questions 27–32

Do the following statements agree with the claims of the writer in Reading Passage 3? (Келесі мәлімдемелер 3-ші Оқылым үзіндісінде келтірілген ақпаратпен сәйкес келе ме?)

In boxes 27–32 on your answer sheet, write (Өзіңіздің жауап парағыңызға 27–32 қорышаларына келесіні жазыңыз)

YES	if the statement agrees with the writer's claims
NO	if the statement contradicts the writer's claims
NOT GIVEN	if it is impossible to say what the writer thinks about it

27 Environmentalists take a pessimistic view of the world for a number of reasons.

28 Data on the Earth's natural resources has only been collected since 1972.

29 The number of starving people in the world has increased in recent years.

30 Extinct species are being replaced by new species.

31 Some pollution problems have been correctly linked to industrialisation.

32 It would be best to attempt to slow down economic growth.

Questions 33-37

Choose the correct letter A, B, C or D (Берілген A, B, C немесе D әріптерінің арасынан дұрысын тандаңыз).

33 What aspects of scientific research does the writer express concern about in paragraph 4?

- A the need to produce results.
- B the lack of financial support.
- C the selection of areas to research.
- D the desire to solve every research problem.

34 The writer quotes from the Worldwide Fund for Nature to illustrate how

- A influential the mass media can be.
- B effective environmental groups can be.
- C the mass media can help groups raise funds.
- D environmental groups can exaggerate their claims.

35 What is the writer's main point about lobby groups in paragraph 6?

- A Some are more active than others.
- B Some are better organised than others.
- C Some receive more criticism than others.
- D Some support more important issues than others.

36 The writer suggests that newspapers print items that are intended to

- A educate readers.
- B meet their readers' expectations.
- C encourage feedback from readers.
- D mislead readers.

37 What does the writer say about America's waste problem?

- A It will increase in line with population growth.
- B It is not as important as we have been led to believe.
- C It has been reduced through public awareness of the issues.
- D It is only significant in certain areas of the country.

Questions 38-40

Complete the summary with the list of words A-I below (Астында берілген A-I әріптерінің арасынан дұрысын тандап, түйіндемені аяқтаңыз).

Write the correct letter A-I in boxes 38-40 on your answer sheet (38-40 қорашаларына A-I әріптерінің арасынан дұрысын жауап парағыңызға жазыңыз).

GLOBAL WARMING

The writer admits that global warming is a 38..... challenge, but says that it will not have a catastrophic impact on our future, if we deal with it in the 39..... way. If we try to reduce the levels of greenhouse gases, he believes that it would only have a minimal impact on rising temperatures. He feels it would be better to spend money on the more 40..... health problem of providing the world's population with clean drinking water.

A	unrealistic	B	agreed	C	expensive	D	right
E	long-term	F	usual	G	surprising	H	personal
I	urgent						

ACADEMIC WRITING (АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗЫЛЫМ)

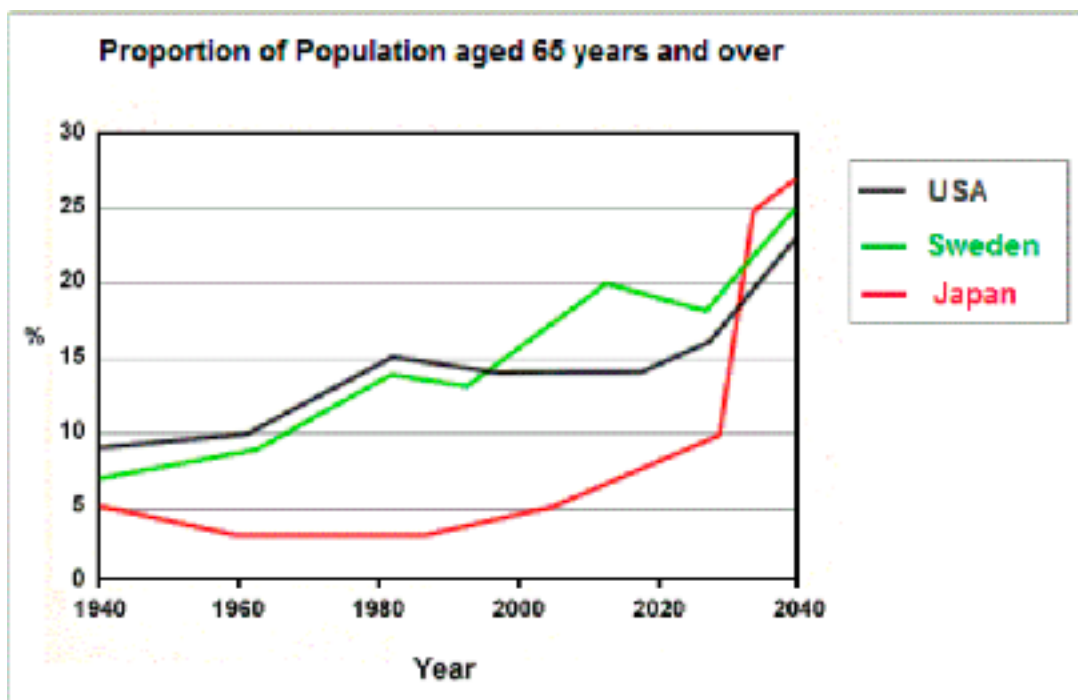
Writing Task 1 (Академиялық жазылым бөлімінің 1-ші тапсырмасы)

You should spend about 20 minutes on this task (Осы тапсырмаға шамамен 20 минут жұмсауыңыз қажет).

The graph below shows the proportion of the population aged 65 and over between 1940 and 2040 in three different countries (Төмендегі кестеде үш түрлі елдегі 1940–2040 жылдар аралығында 65 жасқа жеткен және асқан халықтың үлесі көрсетілген).

Summarise the information by selecting and reporting the main feature and make comparisons where relevant (Негізгі ерекшелікті таңдап, ақпаратты қорытындылаңыз және қажет болған жағдайда салыстырыңыз).

Write at least 150 words (Кем дегенде 150 сөз жазыңыз).¹

1. Кесте осы жерден алынған: <https://www.ielts-mentor.com/writing-sample/academic-writing-task-1/1030-proportion-of-population-aged-65-and-over-between-1940-2040>.

Writing Task 2 (Академиялық жазылым бөлімінің 2-ші тапсырмасы)

You should spend about 40 minutes on this task (Осы тапсырмаға шамамен 40 минут жұмсауыңыз қажет).

Write about the following topic (Келесі тақырып туралы жазыңыз):

Universities should accept equal numbers of male and female students in every subject.

To what extent do you agree or disagree?

(Университеттер әр пән бойынша ерлер мен әйелдердің тең санын қабылдауы керек.

Сіз қандай дәрежеде осы мәлімдемемен келісесіз немесе келіспейсіз?)

Give reasons for your answer and include any relevant examples from your own knowledge or experience (Өзіңіздің жауабыңыздың себептерін келтіріңіз және өзіңіз білетін немесе тәжірибеңізден кез-келген тиісті мысалдарды қосыңыз).

Write at least 250 words (Кем дегенде 250 сөз жазыңыз).

SPEAKING (АЙТЫЛЫМ)

Part 1 (Айтылым бөлімінің 1-ші тапсырмасы)

The examiner asks the candidate about him/herself, his/her home, work or studies and other familiar topics (Емтихан алушы тест тапсырушыдан өзі туралы сұрайды, үйі, жұмысы немесе оқуы және басқа таныс тақырыптары туралы сұрайды).

Example (Мысал)

Your country (Сенің елің)

- Which part of your country do most people live in? (Сіздің еліңіздің қай бөлігінде адамдардың көпшілігі тұрады?)
- Tell me about the main industries there (Ондағы негізгі салалар туралы айтып беріңіз).
- How easy is it to travel around your country? (Сіздің еліңізде саяхаттау қаншалықты оңай?)
- Has your country changed much since you were a child? (Бала кезіңізден бері Сіздің еліңіз қатты өзгерді ме?)

Part 2 (Айтылым бөлімінің 2-ші тапсырмасы)

You will have to talk about the topic for one to two minutes (Осы тақырыпқа бір-екі минут көлемінде сөйлесуіңіз қажет).

You have one minute to think about what you're going to say (Сіз не айтқыңыз келетініңіз туралы ойлануға бір минут бар).

You can make some notes to help you if you wish (Қаласаңыз, сізге көмектесу үшін бірнеше жазбалар жасай аласыз).

Describe a well-known person you like or admire (Сізге ұнайтын немесе сізді тамсандыратын танымалы адамды сипаттаңыз)

You should say (Сізге келесі туралы айтуыңыз қажет):

- who this person is (Ол кім)
- what this person has done (Осы адам не істеді)
- why this person is well known (Не үшін осы адам танымал)
- and explain why you admire this person (Неліктен осы адам сізді тамсандырады).

Part 3 (Айтылым бөлімінің 3-ші тапсырмасы)

Discussion topic (Талқылау тақырыбы):

Famous people in your country (Сіздің еліңіздегі танымал адамдар)

Example questions (Сұрақтардың мысалдары):

- What kind of people become famous people these days? (Қандай адамдар осы күндері танымал?)
- Is this different from the kind of achievement that made people famous in the past? (Өткенде адамдарды танымал қылдырған жетістіктерден қазіргісі өзгеше ме?)
- In what way? (Қандай түрде?)
- How do you think people will become famous in the future? (Болашақта адамдар қандай жолмен танымал болады?)

Being in the public eye (Көпшіліктің көз алдында болу)

Example questions (Сұрақтардың мысалдары):

- What are the good things about being famous? Are there any disadvantages? (Танымал болудың жақсы жақтары қандай? Оның кемшіліктері бар ма?)
- How does the media in your country treat famous people? (Сіздің еліңіздегі бұқаралық ақпарат құралдары танымал адамдарға қарым-қатынасы қандай?)
- Why do you think ordinary people are interested in the lives of famous people? (Неліктен қарапайым адамдар танымал адамдардың өміріне қызығушылық танытады деп ойлайсыз?)

ANSWER KEY (ЖАУАП ПАРАҒЫ)

PRACTICE TEST

LISTENING (ТЫҢДАЛЫМ)

Section 1, Questions 1-10

- 1 by minibus / a minibus
- 2 15 / 15 people
- 3 April (the) 18th
- 4 Pallisades
- 5-6 In either order
B
D
- 7 280
- 8 14
- 9 20%
- 10 39745T

Section 2, Questions 11-20

- 11 move around / move about
- 12 brakes
- 13 fingers

- 14 satisfactory
- 15 put (it) together
- 16 too wide
- 17 dangerous
- 18 wheels
- 19 (the) best / (the) best buy / safe
- 20 sharp

Section 3, Questions 21-30

- 21 B
- 22 A
- 23 C
- 24-25 In either order
B
D
- 26 full-time
- 27 a term / one term
- 28 intensive
- 29 two modules / (for) two terms
- 30 a topic / one topic

Section 4, Questions 31-40

- 31 politics
- 32 learn
- 33 children's education /
their children's education

- 34 a car
- 35 nursing care
- 36 crisis
- 37 early twenties
- 38 confidence
- 39 money management
- 40 low-risk investments

ACADEMIC READING (АКАДЕМИЯЛЫҚ ОҚЫЛЫМ)

Reading Passage 1, Questions 1-13

1-3	In any order	20	B
D		21	D
E		22	C
G		23	NOT GIVEN
4	clerks / copying clerks	24	TRUE
5	library	25	FALSE
6	stability	26	FALSE
7	pension		
8	TRUE		

9 FALSE

10 NOT GIVEN

11 FALSE

12 FALSE

13 TRUE

Reading Passage 3, Questions 27-40

27 YES

28 NOT GIVEN

29 NO

30 NOT GIVEN

31 YES

32 NO

33 C

34 D

35 C

36 B

37 B

38 E

39 D

40 I

Reading Passage 2, Questions 14-26

14 F

15 A

16 B

17 D

18 I

19 C

IELTS тестінің жауап парағының үлгісі

Listening (Тыңдалым)¹

IELTS Listening Answer Sheet

Candidate Name:

Candidate No.

Centre No.

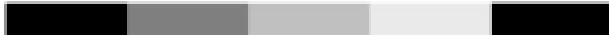

Test Date: Day Month Year

Listening		Listening		Listening		Listening		Listening		Listening		Listening	
1	<input type="text"/>	1	<input type="text"/>	21	<input type="text"/>	21	<input type="text"/>	21	<input type="text"/>	21	<input type="text"/>	21	<input type="text"/>
2	<input type="text"/>	2	<input type="text"/>	22	<input type="text"/>	22	<input type="text"/>	22	<input type="text"/>	22	<input type="text"/>	22	<input type="text"/>
3	<input type="text"/>	3	<input type="text"/>	23	<input type="text"/>	23	<input type="text"/>	23	<input type="text"/>	23	<input type="text"/>	23	<input type="text"/>
4	<input type="text"/>	4	<input type="text"/>	24	<input type="text"/>	24	<input type="text"/>	24	<input type="text"/>	24	<input type="text"/>	24	<input type="text"/>
5	<input type="text"/>	5	<input type="text"/>	25	<input type="text"/>	25	<input type="text"/>	25	<input type="text"/>	25	<input type="text"/>	25	<input type="text"/>
6	<input type="text"/>	6	<input type="text"/>	26	<input type="text"/>	26	<input type="text"/>	26	<input type="text"/>	26	<input type="text"/>	26	<input type="text"/>
7	<input type="text"/>	7	<input type="text"/>	27	<input type="text"/>	27	<input type="text"/>	27	<input type="text"/>	27	<input type="text"/>	27	<input type="text"/>
8	<input type="text"/>	8	<input type="text"/>	28	<input type="text"/>	28	<input type="text"/>	28	<input type="text"/>	28	<input type="text"/>	28	<input type="text"/>
9	<input type="text"/>	9	<input type="text"/>	29	<input type="text"/>	29	<input type="text"/>	29	<input type="text"/>	29	<input type="text"/>	29	<input type="text"/>
10	<input type="text"/>	10	<input type="text"/>	30	<input type="text"/>	30	<input type="text"/>	30	<input type="text"/>	30	<input type="text"/>	30	<input type="text"/>
11	<input type="text"/>	11	<input type="text"/>	31	<input type="text"/>	31	<input type="text"/>	31	<input type="text"/>	31	<input type="text"/>	31	<input type="text"/>
12	<input type="text"/>	12	<input type="text"/>	32	<input type="text"/>	32	<input type="text"/>	32	<input type="text"/>	32	<input type="text"/>	32	<input type="text"/>
13	<input type="text"/>	13	<input type="text"/>	33	<input type="text"/>	33	<input type="text"/>	33	<input type="text"/>	33	<input type="text"/>	33	<input type="text"/>
14	<input type="text"/>	14	<input type="text"/>	34	<input type="text"/>	34	<input type="text"/>	34	<input type="text"/>	34	<input type="text"/>	34	<input type="text"/>
15	<input type="text"/>	15	<input type="text"/>	35	<input type="text"/>	35	<input type="text"/>	35	<input type="text"/>	35	<input type="text"/>	35	<input type="text"/>
16	<input type="text"/>	16	<input type="text"/>	36	<input type="text"/>	36	<input type="text"/>	36	<input type="text"/>	36	<input type="text"/>	36	<input type="text"/>
17	<input type="text"/>	17	<input type="text"/>	37	<input type="text"/>	37	<input type="text"/>	37	<input type="text"/>	37	<input type="text"/>	37	<input type="text"/>
18	<input type="text"/>	18	<input type="text"/>	38	<input type="text"/>	38	<input type="text"/>	38	<input type="text"/>	38	<input type="text"/>	38	<input type="text"/>
19	<input type="text"/>	19	<input type="text"/>	39	<input type="text"/>	39	<input type="text"/>	39	<input type="text"/>	39	<input type="text"/>	39	<input type="text"/>
20	<input type="text"/>	20	<input type="text"/>	40	<input type="text"/>	40	<input type="text"/>	40	<input type="text"/>	40	<input type="text"/>	40	<input type="text"/>

Marker 2 Signature:

Marker 1 Signature:

Listening Total:

1. Осы жерден алынған: https://www.ielts.org/-/media/pdfs/114189_ielts_listening_answer_sheet.ashx?la=en

Reading (ОҚЫЛЫМ)

IELTS Reading Answer Sheet

Candidate Name

Candidate No.   Centre No.

Test Module Academic General Training Test Date Day   Month   Year

Reading		Reading		Reading		Reading		Reading		Reading		Reading	
1	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	1	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	21	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	21	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
2	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	2	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	22	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	22	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
3	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	3	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	23	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	23	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
4	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	4	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	24	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	24	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
5	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	5	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	25	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	25	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
6	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	6	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	26	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	26	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
7	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	7	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	27	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	27	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
8	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	8	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	28	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	28	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
9	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	9	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	29	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	29	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
10	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	10	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	30	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	30	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
11	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	11	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	31	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	31	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
12	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	12	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	32	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	32	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
13	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	13	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	33	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	33	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
14	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	14	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	34	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	34	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
15	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	15	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	35	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	35	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
16	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	16	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	36	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	36	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
17	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	17	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	37	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	37	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
18	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	18	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	38	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	38	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
19	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	19	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	39	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	39	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
20	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	20	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	40	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	40	<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>						
Marker 2 Signature	<input style="width: 150px; height: 20px;" type="text"/>	Marker 1 Signature	<input style="width: 150px; height: 20px;" type="text"/>	Reading Total		<input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/>	<input style="width: 20px; height: 20px;" type="text"/>						

IELTS тестіне дайындалуға арналған нұсқаулық пен практикалық тесттер

Жоба жетекшісі:

Құрманбай Г., Назарбаев Университетінің профессоры, Рухани жаңғыру мәдени орталығының директоры

Жоба үйлестірушісі:

Каламбаева Г., Назарбаев Университетінің Рухани жаңғыру мәдени орталығының аға менеджері

Құрастырушы:

Тілеубек Т., Назарбаев Университетінің түлегі

